

אתה ליהוה אלהיך לא תבשל גדי
 בחלב אמו: פ חמישי כב עשר תעשר את
 כל תבואת זרעך היצא השדה שנה
 שנה: כג ואכלת לפני | יהוה אלהיך

ארי עם קדיש את קדם: אלהיך
 לא תיבול בשר בחלב: כב עשרת
 תעשר ית כל עלצת זרעך זרעך
 חקלא שתא בשתא: כג ותיבול
 קדם: אלהיך באחרא די יתרי

לקט בהיר

רש"י

חס זה טעות בידו ודאי שיכול אמה ואדרבה נריך אמה
 להמירו ולהדריכו בדך האמת (צל"ד): כו) שכל אלו
 אין בהם איסור בשר בחלב מדאורייתא, וכבר נחבאר בפ'
 משפטים שדרושים אלו יולאים מדכתיב ג' פעמים "גדי"
 מדהוי ליה לומר לא תבשל בשר בחלב, אבל ג' פעמים לא
 תבשל א' לבישול וא' לאכילה (אחר הבישול) וא' לאיסור
 הנאה, וכן כתב רבינו שם ו"ל: גדי פרט לעוף שאינו בהמה,
 גדי פרט לחיה שאינה בהמה דאע"ג דחיה בכלל בהמה אלא
 קרא יתירא ומפקיע, גדי ולא את הבהמה טמאה, אבל
 בהמה טהורה דלאו גדי כגון פרה ורחל איתרבו מקראי
 דקתני צברייתא בגמ' עכ"ל: כז) פי' לקלקל תבואה
 חדשה כשהיא רך ועדיין צמעי אמותיהם פי' בלועה בשבלים,

איסור אל תחירס צפניהם (שס): לא תבשל גדי. ג'
 פעמים, פרט לחיה"י ולעופות ולבהמה טמאה (ספרי
 - חולין ק"ג): לא תבשל גדי וגו' עשר תעשר. מה
 ענין זה אלל זה אמר להם הקב"ה לישראל לא תגרמו
 לי לבשל גדיים של תבואה"י עד שהן צמעי אמותיהן,
 שאם אין אחס מעשרים מעשרות כראוי כשהוא
 סמוך להחצול אני מוליד רוח קדים והיא משדפתן
 שנאמר (מ"ג י"ט כ"ו) ושדפה לפני קמה"י (תנח"י), וכן
 לענין צבורים"י: (כג) שנה שנה. מכאן שאין
 מעשרין מן החדש"י על הישן (ספרי): (כג) ואכלת
 וגו'. זה מעשר שני (שס) שכבר למדנו ליתן מעשר

והיאך תגרמו שלא לקלקל, אם עשר תעשר, ואע"ג שרבינו אין דרכו להביא סמוכים ודרושים במקום שאין הכרח פשטות
 הענין, כאן יש לומר שהוכחה מהפסיק באמצע מאכלות אסורות עם מאמר כי עם קדוש אמה, הלא זאת שייך גם על בשר
 בחלב והיה לו לאומרה בסוף אחר בשר בחלב, בזה הראה שרבונו לקשר לא תבשל עם עשר תעשר (מ"ל): כח) קמה היא
 תבואה שנגמרה ועומדת לקצור, והנביא מקלל את סנחריב שמהיה שדופה ונפסדת לפני קמה: (כט) פי' צפ' משפטים
 וצפ' תשא אמר הכתוב ראשית צבורי אדמתך תביא בית ה' ואלו לא תבשל וגו' (לברוש), ושם ודאי שיש לדרוש סמוכים כי מה
 ענין בשר בחלב לצבורים ולמועדות, אבל עיקר הענין לגבי מעשר נאמר, כי צבורים דבר מועט הוא ואין נחשדין עליו, לזה
 מביאו רבינו כאן (בד"א): (ל) הוא הדין להפך מן הישן על החדש כן הוא משמעות שנה שנה, וכן הוא בספרי משנה
 לחצרתה, אלא אורחיה דמלתא נקט שונה להרויח כי הישן שזה יותר שכבר נתייבש הלחלוחית ממנו, שאם רוצה לוותר ללוי
 ולעני אין נריך להמתין עד שנה הבאה יכול ליתן לו מתנות חוץ מן המעשר (מ"ל), גם אשמעינן רבותא שלפעמים הישן

אור החיים

לגר וכו' (קמ"ב) ואחר הפילו אינה ראוי לגר ונתישבו
 על צורין, אלא שראיתי שם במסכת ע"ז (ס"ח).
 שהקשה הש"ס כשאמר נבלה שאינה ראוי לגר
 אינה נבלה הקשה וז"ל ורבי מאיר"י) ההוא
 למעוטי סרוחה מעיקרא, ורבי שמעון, סרוחה
 מעיקרא לא אינעריך קרא ע"כ, ולפי דברינו מה
 מקשה הש"ס לר"מ והלא לסדרת ר"מ אין מקום
 לדרוש דרשת ר"ש כמו שכתבנו, ואולי כי לרווחא
 דמלתא אמר כן בגמרא הפילו אם תמלא לומר
 שישבור דרשת ר"ש"י) יכול להעמידה בסרוחה
 מעיקרא אבל אחר האמת אין קושיא לר"מ וכמו
 שכתבנו, וכפי זה אחר האמת"י) גם ר"מ ישבור
 (כר"ש) בסרוחה מעיקרא דעפרא בעלמא כסדרת
 רש"י ואינו נריך קרא:

אור בהיר

ולא אמר אל משה דיבר ה'. קבוא) שלפי דעתו יש טעם נכון צנינו. קבוב) פי' מה יענה ר"מ על מה ששינה
 הכתוב. קבוג) פי' לו יהיה שלא די דרשתו למרן השינוי. קבוד) שדי דרשת ר"מ למרן השינוי א"כ מהיכן ידע ר"מ סרוחה

לאשראה שכנה
 עבורה חמרה
 תורה וענה גדיל
 קדם: אלהיך פי'
 יסני מנה ארחא
 לממלה ארי יתו
 די יתרי: פי'
 שכנתה תמן:
 אלהיך: כה ותמן
 בספא בידך וה'
 יתרי: אלהיך
 בספא בכל די
 בתורי ובענא
 ועתיק ובכל די
 ותיבול תמן קרב
 את ואנש ביתן
 בקרויך לא תש

ראשון ללוים שנאו
 ישראל וגו', ונתן
 שנאמר (שם ל"ח) ונ
 זה מעשר אחר
 התבואה מרובה"י
 נפשוך. כלל: בני
 ובכל אשר תע
 הפרט מפורש ולו
 וכו' (ת"כ צרייתא ד"ו)
 לא תעזבנו. מל

ופטריזות, ומה הפרט
 שני (גמר'): לג)
 הכתוב אומר כן, בשל
 שם רבינו

אני גכסו - ישוקה לקדוה אלקים ואזכור ה' בשמחה

במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר הנגה תירשנה ויצהרנה ובכרת בקרנה וצאנה למען תלמד ליראה את יהוה אלהיה כל הימים: כי וכי → ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיה לשום שמו שם כי יברכה יהוה אלהיה: כי ונתתה בכסף וצרת הכסף בידה והלכת אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיה בו: כי ונתתה הכסף בכל אשר תאווה נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר ובכל אשר תשאלה נפשך ואכלת שם לפני יהוה אלהיה ושמת אתה וביתך: כי ותלוי אשר בשעריך לא תעזבנו כי

לאשראה שכנתה תמן מעשר עבודה חמרה ומשקה ובכורי תורה וענה גדיל דמילף למדתה קדם יי אלהה פל ימא: כי וארי יסני מנה ארחא ארי לא תכול לממלה ארי ירחק מנה אתרא די יתרעי יי אלהה לאשראה שכנתה תמן ארי יברכה יי אלהה: כי ותמן בכספא ותצור בכספא בידה ותהה לאתרא די יתרעי יי אלהה בהו: כי ותמן בכספא בכל די יתרעי נפשך בתורי ובענא ובחמר חדת ועתיק ובכל די תשאלה נפשך ותיכול תמן קדם יי אלהה ותחדי את ונאש ביתך: כי ולואה די בקרנה לא תשבגנה ארי לית

אלהה
עשרה
דיפוק
יתכוב
יתרעי
די. ג'
ה (ספרי)
ר. מה
תגרמו
ווחיבן,
כשכח
שדפתן
ה, וכן
ן שאין
אכלת
מעשר

פשות
על גשר
מה היא
שפטים
ז כי מה
לוי, לזה
י משנה
תר ללוי
יס הישן

לרווחא
לומר
סרוחה
ז וכמו
יסבור
סצרת

ששינה
ססרוחה

לקט בהיר

רשי"י

קרוב להתקלקל אעפ"כ לא יתרום מן היפה על הרע וכ"ש להפך (רא"ם): (לא) ופי' יצרך בתבואה הרבה, שעל זה שיך צרכה, ואין פירושו יצרך לכבוש מדינות ויהיה המקום רחוק שעל כבוש מדינות לא שיך צרכה (רא"ם), ועוד שאין הדבר תלוי צריחוק מעט או צריחוק הרבה, הדבר תלוי במשאל דכתיב כי לא יוכל שאתו כדאיתא בספרי, וכל זה לפרש משמעות הכתוב, אבל הכתוב לא נתן שיעור לא על הצריחוק ולא על הריבוי, וכל שיש לו שום עיכוב יכול לפדותו ולהעלות הדמים לירושלים (ב"ב): (לב) הוי ליה כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט הוא וכלל כמו צקר ולאן ויין מענבים למעט מים ומלח כמהין ופטרויות, ומה הפרט ולדות הארץ (שנצראו מן הארץ) למעט דגים, וכן דברים שאינם מאכל אדם אסור ליקח צמעות מעשר שני (גמרי'): (לג) הגם שרז"ל צספרי הוסיפו מן לו ממעשר שני שלך ומעשר עניי ושלמים ופרנסהו מן הצדקה, אין פסע הכתוב אומר כן, בשלמא לעיל (י"ב י"ח) צירף הכתוב את הלוי באכלה דכתיב מאכלנו במקום וגו' אתה וגו' והלוי, לזה כתב שם רבינו הזמניה על שלמין, אבל כאן אינו מרפרו לאכילה ולשמחה אלא אמר לא תעזבנו (רא"ם):

ראשון ללוים שנאמר (גמרי' י"ח כ"ה) כי תקחו מאת בני ישראל וגו', ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום שנאמר (סס ל"א) ואכלתם אתו בכל מקום, על כרחך זה מעשר אחר הוא: (כד) כי יברכך. שתהא התבואה מרובה^{ל"א} לשאת: (כו) בכל אשר תאווה נפשך. כלל: בבקר ובצאן וביין ובשכר. פרט: ובכל אשר תשאלה נפשך. חזר וכלל^{ל"ב} מה הפרט מפורש ולדות הארץ ורחוי למאכל אדם וכו' (ת"כ כתיבא ד"ג מדות - עירובין כ"ז): (כז) וחלוי וגו' לא תעזבנו. מליטן לו מעשר ראשון^{ל"ג} (ספרי): כי

נקראים תבואות * זרעך פי' לפי הזריעה שלך כמשל מי שזרע תבואה נקי' בלי פסולת אזי עולה ומצמיח ג"כ תבואה נקי' * ומי שזרע תבואה מעורבת עם פסולת אזי עולה ומצמיח ג"כ התבואה מעורבת עם פסולת כן במצות האדם אשר עושה יש שעושה בלי שום מעורבת סיג ופסולת * ויש שעושה המצו' במעורבת כל אחד לפי בחינתו ואמר הכתוב שצריך אמת לעשות בקדושה כל תבואת זרעך במעשה ובמחשבו כנ"ל * היוצא השדה ר"ל שהמנוחה יוצאת ועולה אל השדה העליונה הוא שדה תפוחים כידוע (עי' זוה"ק מולדות קמ"ג:). שנה שנה רמו שכל שנה ושנה צריך האדם לעבוד הבורא צ"ה בחינה יחירה בהתגברות קדושה *

או יאמר היוצא השדה שנה שנה רמו שפועל ע"י המנוחה שהשי"ת יוצא מעולמו העליון אל העולמות התחתונים הנקראים שנה"ב וגם האדם מעל' את נשמתו למעלה"ב * וזהו שנה שנה כפול * ומלמד אומנו הכתוב דרכי השם שנגך בעבודתו ית' היינו ואכלת לפני ה' ר"ל שתתנהג באכילתך שיהיה הכל לפני השם דהיינו בקדושה"ב *

ומפרש הכתוב מעשר דגןך כו' פי' שצריך האדם לדמות לעצמו כאלו אוכל מעשר או בכורות-קדשים כמו שהיה הלוי והכהן אוכלין בפרישות גדול ובקדושה גדולה כן תעשה שיהא דומה צעניך כאלו הוא תרומה או מעשר' * למען תלמד ליראה ה' כו' ר"ל עי"ז תרגיל את עצמך שתצא לך יראה שלימה מהבורא יתעלה"ב * ויבי ירצה ממך הדרך ר"ל - אס רב הוא ממך עבודת הבורא צ"ה ותאמר בלבך כי לא תוכל שאמו שקשה עליך מאד והרצה צעניך עבודתו ית'. אמר הכתוב מדע כי ירחק ממך המקום ר"ל זה הוא מחמת שהמקום צ"ה רחוק ממך אבל מי שמקרב עצמו להבורא צ"ה ע"י מעשיו אזי השי"ת קרוב אליו וקרוב אליך הדבר צפ"ך ובלבד לעשותו (דברים ל' יד) וכל אשר תעשה לעבודתו ית' יהי מעט צעניך. ואמר הכתוב מי שקשה עליו עבודתו ית"ש אזי זאת הענה היעולה * ונתת בכסף ר"ל שתתן עצמך אל הכסף שתתקן את מעשיך ע"י הכסף בנתינת נדקה"ב * וזאת הכסף פי' ותראה שתעשה לזרה על הכסף אשר תקח צדך דהיינו צדיק טהורות מגזל וגניבה ושאר דברים אסורים"ב אזי כשתקח הכסף באופן

כה. ראה פרשת תרומה ד"ה ועשית (קצה). "האדם העושה מצוה צריך לעשותה בשני בחינות, דהיינו, א' שיעשה כתקנה וכהלכתה. והב' שישמור עצמו שיעשה טוב ולא יחטא, שלא יהיה בהמצוה שום פניה ואיזה חטא ח"ו". כו. ראה לעיל ד"ה ונחזור (שעז): ובגליון שם. כז. עי' זוה"ק פנחס רמח ע"א. כח. ראה סו"פ שלח (שיא:): "עיקר כוונתינו במעשינו הקדושים לקשור עצמנו בשרשנו למעלה בכסא כבודו ית", ועיין בגליון שם. כט. עיין פרשת תרומה ד"ה וזהו (קצה): שבעת האכילה "יסגיר א"ע במחשבות טהורות בלי שום כונת הנאת עצמו.. תקדש את שולחך בארבע אותיות הויה ב"ה.. צריך האדם שלא יהי' דומה ושהו לבהמה באכילתו שצריך להתקדש ולהתטהר ולהשרות השכינה והקדושה על שולחנו" ועיין בגליון שם. וראה פרשת נשא ד"ה איש (רפג). "אפי' מדברים הגשמיים יכול לעשות נזר להשי"ת אם יתנהג בהם בקדושה לשמו הגדול". ל. עיין פרשת שלח ד"ה והיה (שה). "אף כשיעסוק בדברים גשמיים באכילה ושתייה וכיוצא בו, יראה שירים ממנו תרומה לה' שיביא הכל אל הקדושה". לא. ראה מש"כ בספר דרכי צדק אות עה, "אמר מ"י נ"י, שטוב לחשוב בעת אכילת בשר, מצות שחיטה. ובפת, מצות פאה ותרומה ושאר מצות עשה החלויים בפת, והוא טוב למי שלא יכול לכוין הכוונות". לב. ראה לעיל ד"ה וכי (שעח:). וע"ע פרשת קדושים ד"ה ונחזור (רנד:). לג. עיין פרשת תרומה ד"ה א"י מה גדלו (קפח:), "דהנה השי"ת ברוב רחמיו נתן לנו רשות להנות קצת בעוה"ז מכתף. וזהב לצורכינו, אך לזה צריך שימור גדול ליוהר מאד מאד להתנהג כשורה בממונו, וזהו ששינה הכתוב לכתוב בכל מאורך ופירש חז"ל בכל ממונך רמו לדכרינו הנ"ל, שיוהר מאוד מאוד בממונו שלא יבא בהם לידי תקלה ח"ו, וצריך האדם לעמוק במחשבותיו שלא ימצא בממונו שום עול ועון", ועיין פרשת קרח ד"ה ונחשב (שכב:): "צריך לקדש עצמו במאכל ובמשהו ובממון יותר מן התורה או תפלה, כי שם אין יצה"ר כ"כ שולט מחמת שהוא עוסק בדבר קדושה, וגם בממון צריך לקדש עצמו מאוד שיהיה משאו

התם צ מופר"כ אלימלך מא. צענסק
מבן 3/10 יע"ב

הנ"ל מיד תעש' עליו לורה קדושה שתשרה קדושה על הכסף הזה * והלכת אל המקום אשר יבחר ה' כו' ר"ל ע"י הכסף הזה תוכל לילך אל המקום אשר יבחר ה' בעבודתו ית' * ואז ונתת הכסף בכל אשר תאווה נפשך ר"ל אחר שתתנהג עמך ככסף בקדוש' כנ"ל אז גם אם תתן הכסף בכל תאוות נפשך צבקר כו' ובכל אשר תשאלך נפשך ר"ל שלא יהיו אז התאויות אלך תאוה ממש מתמדת ועיקר רק כעין שאלה יהי' אלך כדבר הנשאל לאדם שהוא מחזיר את השאלה ואינו שלו כן לא יהיו התאוות אלך רק כשאלה ותלך ממנו התאוה מיד וק"ל * L

השמר לך פן תעזוב את הלוי כל ימך על אדמתך. נראה לפרש דאיחא צנמרא (עירובין נד.) ההולך בדרך ואין עמו לוי' יעסוק בתורה * ויכול לומר שרמזו לנו בזה איך לעשות להתנהג וליך בדרך השם ית' דהנה הצדיק גמור והקדוש אשר כל מחשבותיו טהורים לוליס בנחמנות גמור והולך תמיד בדבקות וקדושה וגם כשמדבר עם בני אדם נראה כמדבר דברים גשמיים אבל באמת כל מחשבותיו להצורא ב"ה גם בדברים האלו

ועושה יחודים בשעה שפוסק מלימודו* זה נקרא בשם לוי' לשון חיבור ודבקות ע"ד הפעם ילווה אישי כו' (נראשית טו, לד) * ואמרו חז"ל ההולך בדרך ר"ל ברכי השם ית' ב"ה ואין עמו לוי' פי' ואינו צמדרגה זאת להתחבר ולהתדבק צמחשבתו כנ"ל * אל יאמר אעשה כן גם אני וילמוד מהצדיק גמור לצטל ח"ו מלימודו אלא יעסוק בתורה תמיד * וזה לוי' זה יצרת לשחק בו (מהלכים קד, טו) ר"ל כנ"ל שהצדיק נקרא בשם לוי' (זוה"ק טזא רעט. חיקוי"ו מג:) לשון חיבור ודבקות * זה יצרת גם שאינו אלא מעולם יצירה * לשחק בו השי"ת משחק ומשתעשע עמו מאד * ועי"ז כולם אליך ישברון לתת הכלם צעמו (מהלכים טז, טו) שעי"י הצדיק הזה הקב"ה משפיע לכל העולם. ור"ל צעמו כאשר כתבנו מזה צמ"א"י דיש כ"ח עיתים שאמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ג, ח-ה) י"ד ימין וי"ד שמאל (עי' חיקוי"ו קא:) והצדיק מכניס גם השמאל אל הימין * ועי"ז באים רחמים והשפעות גדולות לעולם * וזה עת לעשות לוי' ר"ל עת הוא הצדיק שעושה ומכניס כ"ח העיתים לעת אחד לימין כנ"ל. לעשות לה' ר"ל ע"ד דאיחא

ומתנו באמונה ולשם שמים כדי שלא יהיה ח"ו עושר שמור לבעליו לרעתו. לד. עיין פרשת שלח ד"ה א"י וישלח (רצט:). י"ש צדיק במדרגה עליונה מאד שהוא דבוק תמיד ולא יטרירו שום טירדא, ואף שמדבר בדברים גשמיים ונראה לעיני אדם שהוא נפסק מדבקותו אבל באמת אינו כן, אלא גם באלו הדברים הוא מכוין בהם כוונה עליונה, וזה הצדיק נקרא בשם תור מחמת שהוא השפיע השפעה ושמחה בעולם ע"ש וקול התור נשמע בארצנו שהוא לשון שירה ושמחה, וזהו שרמזו התנא בדבריו הקדושים, כשר בתורים, הם הצדיקים הגדולים מה שכשר להם דהיינו שיש להם רשות לפעמים לדבר אף דברים הגשמיים כנ"ל, פסול בבני יונה, הם הצדיקים הקטנים שלהם אין רשות להיותם מטורדים לכל יפסיקו מדבקותם, ועיין עוד פרשת נשא ד"ה איש (רפב:), "דהצדיק המשפיע הוא מדבר עם ב"א הצטרסוחם, ומכוין בדבריו לתקן להם די צרכם ע"י דיבורו. והצדיק מדבר עמם במשפחותם בכאן, וכונתו ויחודו בעולמות עליונים". לה. ועיין צפנת פענח ר"פ בא, ועיין פורת יוסף סו ע"ג, ועיין כתונת פסים פרשת בעלזתך ד"ה וז"ש ואהבת, וע"ע פורת יוסף יד ע"א, וראה עוד פורת יוסף דף סו ע"ד ובכתונת פסים ט"פ קרח ושם מט ע"ב, לג ע"ב [מבואר במקומות אלו הענין שלא ללמוד ממעשה הצדיקים בימי הקטנות, וגם שיש מרות רעות כשקר וגאווה שרק הצדיק נאמן להשתמש בהם ולא אנשים פשוטים, העתקנו מקצת דבריו הק' בלחזות בנועם], גלינו מהר"י. לו. עיין פרשת דברים ד"ה גם (שסג.) "לוי' נקרא הצדיק שמתחבר ומתדבק עם הקב"ה לשון הפעם ילווה אישי כו", ועיין מש"כ בגליון שם. לו. ע"י מאורי אור מערכת לוי'תן, ועיין עוד שער הגלגולים הקדמה ית. לת. עיין פרשת וישב ד"ה וילכו (פד:), ובפרי' וארא ד"ה א"י ולא (קלה), ובפרשת תצוה ד"ה וזה (רה:). לט. עיין ר"פ דברים (שנה), "נעימות בימיך נצח, ר"ל נעימים הם הגבורות והניצוח כשהצדיק ממתקם ומביאם למקומן לימין". מ. ע"י זוה"ק קרח קעט ע"א, ושם קעט ע"א.

(זוה"ק צמקומי קיג.) כנין תורתך ר"ל הצדיקים של הקב"ה שהוא גמור (טו:). * וזהו שמאלו תמו (שה"ש ג, ו) ר"ל להצדי להכניס השמאל אל הימ בראות הצדיק * וזהו שהשמאל הוא צד אל ראשי"ם * וימינו תמו ומשתעשע עמני עם לימין: וזהו יצתה כי יג מ. (כג) ר"ל הצדיק שי

שופטים ושופרים. דאיחא בגמ יר טוב שופטן כו' יש הצדיקים שיש להם אותם על כל מעשיהם אותם על פניהם ומרז הטובים איך שחפרו ולא לעשות להצורא יתעלה ולא כן הרשעים כי נה טובים צעיניהם וגם מראה להם הית'ר שו שופטן * צינונים זכ שאמר התנא (טס) כג שאדם לריך להחזיק ע להמוכות בקרבו תמיד

מא. ע"י זוה"ק קרח קעט ע מב. ע"י זוה"ק ויצא קסג ע יגית ירדן אל פיהו שלוית (ע.). מד. ראה לקו"ש ד"ד מאוד מאוד לקשר ולדבק בו, ולמחרתו מיד צריך להו וביום (רצ.) שמי שהוא בב בעצמו שהוא כמראה "אש" ילמד אדם להיות תמיד

יִאבְדוּ הַצְמַתָּה כָּל־זוּגָה מִמֶּךָ: כַּח וְאֲנִי |
 קִרְבַּת אֱלֹהִים לִי טוֹב שְׁתִי | בְּאֲדֹנָי
 יִהְיֶה מַחְסִי לְסֵפֶר כָּל־מְלֹאכֹתֶיךָ: פ
 עַד אֲמַשְׁכִּיל לְאַסֵּף לָמָּה אֱלֹהִים זְנַחַת

כָּל־דְּמֵעֵי מִן פֶּתַח
 הַחֲלֹתֶיךָ: כַּח וְאֲנִי לְמִקְרַב
 בְּנִי לִי טוֹב שְׁתִי בְּנִי
 אֱלֹהִים רוּחְצִנִי
 לְאֲשַׁתְּעִיא לְצַדִּיקִיא
 כְּפֶלְאוֹן פִּקּוּדֵי שְׁלִיחוֹתֶיךָ:
 אֲשַׁכְּלָא טָבָא עַל יְדוֹי

דילי
 את ועמך
 צביתי
 ו אשתעיא
 תקיפא
 ון שציתא

זליך לכבוד
 ללך שחמתי
 זה שארי.
 מאוה, כמו

אם יכין שאר

ולבבי יתאוו
 אשר מעולם

וא בשמים,
 שתי (בראשית)
 זולתך אחר
 שמים ובארץ
 זה שארי, זה
 בח התולדת,
 כדרך אחרי
 וטעם צור
 אבד, על כן
 ר יאבדו:

יוח והעפר:
 ויכלה לבבי
 ר לבבי, לא
 כי פעולות
 שהוא יהיה
 לעולם לפי
 ז:

א שישחמש

וי שהוא רחוק
 כל זונה ממך.
 עצמן ממך
 ואין הצמחה
 אותו. (שם).

רש"י

למה לתועמך נפשי (לקמן ק"ט פ"א): (כז) זונה ממך. נפרד ממך: (כח) מלאכותיך. שליחומיך, רוח
 הקודש הנא נלני לאמרו:

מצודת ציון

(כז) הצמחה. ענין כריחה. כמו עצמו מצמיחי (לשיל ט
 ה): זונה. ענין הסרה, ועל שם זה נקראת המנאפת בשם
 זונה על אשר סרחה מדרכי הצניעות: (כח) מלאכותיך.
 מלשון מלאכה ומעשה: (א) זנחת. עזבת. כמו זנח ה'
 מזבחו (איכה ג ז):

מצודת דוד

(כח) ואני וגו'. יש לי קרבת אלהים, כי אקרב עצמי
 אליו: שתי. שאשים מחסי כה': לספר. לעסוק בספורי
 מעשיך הנוראים והנפלאים, ולא לעסוק בדברי זולת:
 (א) זנחת לנצח. למה עזבת את ישראל זה זמן רב
 עד שנראה כאילו כן יהיה לעולם:

אבן עזרא

רביעית הנקרא כן בעבור שעושה תמיד מלאכת
 השם, וכאשר יחכם המשכיל ויכיר מלאכות השם
 ויוכל לספרם בלבו או אל אחר, או ידע דעת
 עליון, ובעבור זה נברא כל האדם: (א) משכיל לאסוף
 למה אלהים זנחת. מלת משכיל תחלת פיוט, והנה
 זה המזמור על אותו הטעם: למה. פעול: זנחת.

רד"ק

כל מלאכותיך, כלומר כל מעשיך שאדע ואוכל לספר
 ולהבין בחכמת הטבע שהוא דעת כל מעשיך
 הגופניים התחתונים והעליונים, ומשם אעלה לדעת
 מעשיך ואז אדע דעת עליון: (א) משכיל. זה המזמור
 ידבר על הגלות, ואמר למה אלהים זנחת לנצח.

מדרשי חז"ל

לספר כל מלאכותיך. א"ר פנחס בש"ר חמא: אע"פ
 ששבת הקב"ה ממלאכתו וגמר בריאת העולם, שנאמר: ויכל
 אלהים ביום השביעי, אבל משתי מלאכות לא שבת, מתקן
 פורענות לרשעים, ומתקן שכר טוב לצדיקים. (ילקוט"ש).
 (א) משכיל לאסוף וגו'. א"ר יוחנן: אמר אסף אתה אך
 אפים, ואני קצר רוח וילוד אשה, אם אתה בא
 להאריך עמנו אין בנו ממש, וכן אמר אסף למה אלהים

(כח) ואני קרבת אלהים לי טוב וגו'. לפי ששאלו את
 בלעם יש להם קץ של ישועה, אמר להם הן ורחוק הוא
 שנאמר: אראנו ולא עתה וכי, שאלו לנביאי ישראל ואמרו
 קרוב הוא וכי, בא יואל ואמר כי קרוב יום ה'. אמר דוד:
 כי הנה רחיקי יאבדו זה בלעם וחביריו שרחקו את הקץ
 ואבדו מן העולם, היטיב לי אף אני שקרבתי את הקץ:
 ואני קרבת אלהים לי טוב.

נושאי הפרק

- (א"ב) בקשה מה' לזכור עמו ונחלתו.
- (ג"ח) פירוט מעשה האויבים במקדש וחילול הקודש.
- (ט"א) עד מתי ימשך ארך אפים לרשעים.
- (יב"ז) הזכרת גבורות ונוראות ה' בעולם.
- (יח"ג) בקשה מה' לנקום מהרשעים על מעשיהם.

יין ומכרין
שָׂרָא דְאִינוּן
ומתמלכין
כָּד מִימְרָה
דְּן קַבִּילִית

ההוא אמר
יין ומתמלכין
רד לקחתי.

בניחומא, שאם
זה שאמר ולא
מרים נהקב"ה
נר, וכן תרגמו
לכאורה משמע

כחוב חוזר
על הקב"ה
ה אינו נריך
והוא אומר
אמר פירוש
יעשה פירוש
(ו) ויאמר וגו'
י"ה) בעשרה
ר וגו' פירוש
כך קיים, על
י'ועד דכחב
מכו מגערתו
ער ה' כהם
י ולא יקימנה
יצורו הקשה

י) לפי מה
וישם ה' דבר

אפי' כאיש הגון
י) ואם יכסים
לא יקימנה היינו
לא יעשה, לא כן
כפיו, חסר אוח

ואַבְרָכְיָנִיָּהּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא אָתָב
בְּרַבְתִּי מִיְנִיָּהּ: כַּא אֶסְתַּבְּלִית דִּית
רש"י

בָּרַךְ לְקַחְתִּי וּבְרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבְנָה: לְכַא לֹא

לקט בהיר

שחורין ממעשיהן וגמליהם לעשות באופן אחר, וזה אינו
ש"כ היינו כוזב היינו ממנחם, אלא כוזב הוא שחור
ממעשיו ומדיבורו והבטחתו, וממנחם הוא שאינו חוזר אלא
בדעתו, כלומר ממחרט ואילו היה אז בדעתו אז של עכשיו לא
יהיה עושה, ומצד חורין שרש"י פירושו כמו "אחר כן"
(ג"א: ב) מפרש קודם כל הכתוב ענינו ופירושו
ואח"כ שב לפרש תיבת וברך, ועשה כמה תיקונים בכתוב, א'
הודיענו שפסוק זה אין לו המשך וקשר עם מה שלפניו, אלא
כמי שזכר באמצע דבריו ששכח מה שהיה צריך לומר כבר,
ותשובה היא זאת על שאלת בלק מה דיבר ה' (ב) אמר
קבלתי במקום לקחתי, לומר, שלקחתי או לקחת דברים היא,

אחה שאלני מה דבר ה"י, קבלתי ממנו לברך
אותם (ברך כמו לברך): וברך ולא אשיבנה. הוא
צריך אותם ואני לא אשיב את ברכתו: וברך. כמו
וצבר"י, וכן הוא גזירת ר"ש, כמו (ה' ע"ד י"ח) אויב
חרף כמו חרף, וכן (ש"י ג) וזולע צרך, המהלל
ומצד את הגחל ואומר (לו) אל תירא כי לא תענש
שלום יביה לך מרגח הוא להקב"ה, ואין לומר ברך
שם דבר, שאם כן הוה נקוד צפת"ח קטן"י) ועמנו
למעלה, אבל לפי שהוא לשון פעל הוא נקוד קמ"ץ
קטן ועמנו למטה: (כא) לֹא הִבִּיט אֹן בִיעֶקֶב

כלומר קבלה בלב לומר צפה. ג) מסרם המקרא לומר קבלתי ממנו לברך, ולא אמר לברך קבלתי, שפני השאלה שהיתה מה
דיבר ה' פי מה קבלת ממנו ראוי להשיב קבלתי ממנו לברך שאם היתה השאלה מה צפין אז היה צריך להשיב לברך יש צפי
שקבלתי. ד) הוסיף הלמ"ד החסר, שאין זה שם דבר כמו צרכה שיוצק לומר קבלתי אותה, אלא צרך פועל הוא כמו עשות
ובשלימות לעשות, כלומר נטויתי לברך, ניתן לי זיוי וקבלתי זיוי לברך. ה) הוסיף תיבת ממנו לפי שתיבת ה' שבשאלה רחוק
הוא וצריך להזכירו. ו) הוסיף אותם, שלא די שניתן לי וצריך אני לומר ברכה, אלא גם צריך אני לכוון ולומר ולברך אותם את
ישראל, ז) עושה מן תיבת וברך הוא בריך אותם, לומר שגם תיבת זאת פועל הוא ולא שם דבר, ואין פירושו ברכה היא זאת.
ח) לפי האמור שתיבת וברך פועל הוא שהקב"ה מברך, א"כ ראוי היה לומר ולא אשיבו בוא"ו לשון זכר לא אשיב את
הקב"ה להיותו מקלל, והכתוב אומר אשיבנה צה"ל לשון נקבה, א"כ בהכרח להוסיף את "ברכתו" הנשאר בכת, וברכה נקבה
היא, ועל זה חוזר אומר ולא אשיבנה, כל זאת מדברי הרא"ם ז"ל: ב) פי וברך כאילו היה נקוד וברך, וכן הוא גזירת
הר"ש, פי הר"ש אינה מקבלת דגוש, ובתיבות כה בל הדגוש באות האמצעית, וכן המשפט כשהאות אינה מקבלת דגוש
הוסיף נקודה אחת באות שלפניה למלאות החסרון ונעשה מן חיר"ק ציר"י (ג"א: ב) הוא סג"ל, פי השם דבר בו
צרך על משקל חרף מלך עבד קצף, וכלל הוא בתיבות כאלו שבדוד שם דבר הם לשון קל לה עטם שלהם למעלה פי באות
הראשונה של השורש, ואם הם פועל עובר (או פועל הווה) הם לשון כבד ועעמם באות שניה, מלך - מלך, עבד - עבד, קצף
- קצף (ג"א), ודע עוד שאם הוא פועל עובר היה צריך להיות צרך חרף ונעשה צרך חרף, ואם הוא הווה נעשה מן צרך צרך
ומן חרף חרף (ד"ד), ואין נפ"מ צמה שלפניו, שלשון הווה יאמר בין על הווה ובין על עבר, כלומר הקב"ה צרך אותם וגם
צרך אותם:

אור החיים

צפי בלעם שעשה צפיו דבר רוחני שיפסוק בין פיו
לרוח הקודש המדברת, והוא מה שכוונו רז"ל
במאמרם (ילקוט) דבר מלאך"י). אלא שהם נתנו
טעם הדבר כדי למונעו מלקלל ושני הטעמים
לדוקים"י), וכפי זה נתכוון במאמר הנה צרך
לקחתי שהרגיש צמה שניתוסף צפיו ובלשונו שיקרא

אור בהיר

הלמ"ד. קע"א) כלומר פירושו רז"ל שהכתוב באומר וישם ה' דבר כוונתו מלאך, והיינו מה שאמרנו שהוא דבר רוחני הוא
מלאך. קע"ב) ובי דברים עשה המלאך, מנע אותו מלומר דבר עמו, וגם חוץ צפי מויר. קע"ג) פי המלאך נקרא צרך, וזה
מכוון לדבריו בפסוק והנה ברכת צרך, שאם הניקוד קמ"ץ וציר"י פירושו כמו ברכה או ברוך. קע"ד) בל למך הכפל והשיעור, און

→

הַבַּיִת אֲוֹן בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עֵמֶל

פְּלָחֵי גְלוּלֵינָן בְּרַבִּית יַעֲקֹב וְאִף לָא
עֲבָדֵי לְיָאוֹת שְׁקֵר בְּיִשְׂרָאֵל
רַשִׁי

לקט בדור

כט) לית פלחי גלולין בדבית יעקב, ומה שאמר האונקלוס
אסתכלית הוסיף זאת ואינו מן הכתוב, אלא פי' הכתוב לפי
דעמו לא הביט מי שהוא און, כלומר לית מאן דיכול להביט
משום שאין בנמצא בכלל (ב"ב): ל) כלומר קרוב מאוד
לפשוטו משום שמתאים אליו סיפא דקרא שהסיפא מפרש
לרישא, שאין פי' לא הביט ולא ראה לפי שאין בו דקדוקי
עבירות או הגם שיש בו אינו רואה חו"ש, אלא פירושו שה'
עמו ומרועת מלך בו הגם שחטא, ועוד לפי האונקלוס היה לו לומר אין און יעקב ולא עמל בישראל, ואעפ"כ מציאו, שלפי
דרך הב' שפירש לא הביט ולא ראה הקב"ה, ח"כ לא היה לו לומר עוד הפעם ה' אלקיו אלא היל"ל עמו הוא ומרועתו בו
(מ"ל): לא) און בלשון רבים: לב) פירושו, לו לעמנו הכין הרשע כלי מות שקהה וילד און עמל ושקר, כמו אשה הרה
שילדה מה שהרתה, ושם (י' י"ד) פי' רש"י ראתה (אתה הקב"ה) מה שהוא (הרשע) עושה ואתה מחריש כי אתה כן דרכך
שחבית עמל וכעת נכתב אהה נותן יד לרשעים להללית ברשעים עכ"ל, והוא דרך משל ומליצה כמו דבר שהוא על אפו וחמתו
ונגד רגונו של אדם הוא עמל בו ונעשה ממנו עיף ויגע, וכמאמר הנביא (זכר' ב' י"ג) הוגעתם ה' בדבריהם:

אור החיים

על ידי חטא האדם נרשם רושם כח הרע באצור
שבו עשאו והיא בחינת הפגם המזכרת בדבריהם
ז"ל, ופירושו און הוא כח הרע הנמשך מהעצירה,
על דרך אומרו (משלי ל') לא פעלתי און, וכחיו
(תהלים קכ"ה) יולכס ה' את פועלי האון, ולזה
אמר לא הביט און שהוא רושם המפעל הרע אינו
אפילו ציעקב שהן המון העם שיחכנו בשם יעקב
שכלם נשמרים מעשות רע, והגם שיטעו מדרך
השכל אינו נקבע בנפשם האון שהוא חלק הרע, על
דרך אומרו (שיר ד') כלך יפה ומום אין כך פירוש
שאין החטא עושה בו מום קבוע אלא לכלוך העובר
על ידי רחיצה והדחה, וכמו שרמזו ז"ל (שהש"ר)
במה שאמר הכתוב שחורה אני ונאורה יעיין שם,
ואומרו ולא ראה עמל בישראל פירוש אפילו פגם
שנריך עמל להעבירו אינו באותם שנקראים ישראל
שהם הלדיקים. או יראה אומרו לא הביט און הוא
חטא המחשבה שגם הוא יקרא און על דרך
(תהלים ס"ו) און אס ראיחי בלבי, שאין ה' מביט
אל המחשבה הרעה, ציעקבצ"י פירוש שאין עושה
ציעקב המחשבה הרעה רושם האון שהיא ענף

אור בדור

עמל, יעקב ישראל. קעדה) וכי יש דבר שאין הקב"ה רואה אומרו. קעו) ולא אמר על יעקב או אלל יעקב. קעז) המורה

וגו'. כהרגומויט, דבר אחר אחרי פשוטו הוא נדרש
מדרש נאה' לא הביט הקב"ה און שציעקב כשהבין*
עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהן להתבונן
באוניות* (ל') שלהם ובעמלן שהן עוברין על דתו (תנח"ך
- צמ"ח): עמל. לשון עבירה, כמו (תהי' ז' ע"ה) והרה
עמל(ל'), כי אתה עמל וכעת חבית (שם י' י"ד), לפי
שנינו נחמאח * כשקצתם. * באון - במעשה.

ולומר אין און יעקב ולא עמל בישראל, ואעפ"כ מציאו, שלפי
דרך הב' שפירש לא הביט ולא ראה הקב"ה, ח"כ לא היה לו לומר עוד הפעם ה' אלקיו אלא היל"ל עמו הוא ומרועתו בו
(מ"ל): לא) און בלשון רבים: לב) פירושו, לו לעמנו הכין הרשע כלי מות שקהה וילד און עמל ושקר, כמו אשה הרה
שילדה מה שהרתה, ושם (י' י"ד) פי' רש"י ראתה (אתה הקב"ה) מה שהוא (הרשע) עושה ואתה מחריש כי אתה כן דרכך
שחבית עמל וכעת נכתב אהה נותן יד לרשעים להללית ברשעים עכ"ל, והוא דרך משל ומליצה כמו דבר שהוא על אפו וחמתו
ונגד רגונו של אדם הוא עמל בו ונעשה ממנו עיף ויגע, וכמאמר הנביא (זכר' ב' י"ג) הוגעתם ה' בדבריהם:

הרע, ולזה דקדק לומר לשון הצטב שהיא יותר
מהראיה פירוש כי הגם כי בראיה ראשונה הוא
רואה מחשבה הרעה כשהוא מביט בפנימיות
מפעלה אין און, ודקדק לומר און ציעקבצ"י פירוש
שאינו עושה בו החטא ההוא רושם, וזה אפילו
בהמון העם אשר בשם יעקב יכונה, וכנגד
הלדיקים שבהם אמר ולא ראה פירוש אפילו
מחשבה בלתי הגונה הנקרא עמל שעמל עמו ילך
הרע בכה המחשבה להעוות מדרך השכל
והלדיקים לצם חלל בקרבם, והוא אומרו ולא
ראה עמל בישראל. גם נחזון לומר שהלדיקים
הגם שעושים (מלות) וכל עסקם בתורה אינם
מרגישים שיש להם עמל על דרך אומרו (תהלים
ע"ג) עמל הוא צעוני אלא אדרבא האדם המרויח
וכאדם המשחשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה.
גם נחזון על דרך אומרו (משלי ח') אני צינה לי
גבורהצ"י, כי כשהלדיקים עוסקים בתורה
ומתמידין בה אין להם עמל בעסק התורה
שאדרבא היא נותנת לו גבורה. עוד יראה לומר כי
באמלעות צ' הדרגות שיש בישראל אין הקב"ה

שהעצירה היא
אפילו מבעיותין ומ
ותרועת מלך בו
ע"י ל"ה) רעה דוד ל
י, וכן חרגם או
(כז) אל מוציאב
לא ממלרים לא

מקפיד על רשע
מאבדם גם אינו
עול לכל הדברים
הביט און שיש בנ
עמל שעמל כצו
ובסיפוק לרכיו ו
והוא אומרו בישר
ישראל הולכים צד
לעולם וניזונים ו
המבקשים לעקור
ויושציו. עוד נכתב
כי הלדיקים כל ו
ואינם מוגעים ל
(מללכי ב') הוגע
רו
ה' אלהיו עמו ו
בחיותם שהזכ
ההמון עם, והמת
ה' אלהיו עמו ה
אמר ה' שהוא שכ
ללד הדין אלא או

הקדושה אמרה קן.
ברוב דיבורם. קפ

מִיִּמְרָא דִּי אֱלֹהִין בְּשַׁעְרֵהוֹן וּשְׂכִינַת מְלָכֵהוֹן בְּיַנְיֹהוֹן: כב אֱלֹהָא דְאַפְקִינֹן מִמְצָרִים
 בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ וְתַרְוַעַת מֶלֶךְ בּוֹ: כב אֵל מוֹצִיאָם מִמְצָרִים

רש"י

שהעצירה היא עמל לפני המקום: ה' אלהיו עמו. אפילו מכעיסין וממרון לפניו אינו זו מתוכן (שם - שם): ותרועת מלך בו. לשון חיבה וריעות^ל, כמו (ש"ב ט"ו ל"ג) רעה דוד אוהב דוד, ויחנה למרעהו (שופ' ט"ו ו'), וכן תרגם אונקלוס ושכינת מלכהו בניהוהו: (כב) אל מוציאם ממצרים. אחת אמרת הנה עם יאל ממנרים לא יאל מעלמול^ל אלא האלהים

לקט בדיר

לג) ואינו מלשון כלי זמר תרועה ושופר (במ"ח): לד) וא"ת מה נפ"מ באיזה אופן יאל, לזה אמר כמקף רוס וגובה שלו, ר"ל התייחה לא היחה בכח וגבורה לפי דרך הטבע, אלא היחה כפי כח המולח ב"ה, כי כח הפועל בנפעל (ג"א), וא"כ איך יסלק על הדעת לעמוד כנגדם ולקללם ולמנעם מלנח אל הארץ, ויש גורסים כמקף רוס שלו בב"ת, והענין היינו הך:

אור החיים

מקפיד על רשע שבעולם מהאומות וזכה אינו מאבדם גם אינו יעג^ל בצריחת עולמו ובנשיאת עול לכל הדברים הרכיבין לעולם, והוא אומרם לא הביע און שיש בעולם בשביל יעקב, גם אינו רואה עמל שעמל כביכול בעולת העולם ובמזומותיו ובספוק לרכיו הכל אינו חש לו בשביל ישראל, והוא אומרם בישראל בשביל ישראל, וכן תמלא שם ישראל הולכים בדרך החורה והמנחם ה' נוחן טובו לעולם וניזונים ונהנים גם האומות יחד, ומעשה המבקשים לעקור אומה זו מבקשים לאבד העולם ויושבו. עוד נחזון באומרם ולא ראה עמל בישראל כי הדיקים כל לפנפם עושים בו נחת רוח לה' ואינם מיעים אותו כביכול^ל על דרך אומרם (מלאכי ב') הוגעתם ה' בדצריכם, ולזה אמר ולא ראה עמל בישראל: **ל**

לומר אלהיו שלא תחשוב ששם ה' ייסרהו ישוב אחר, לזה אמר אלהיו שהגם שייסרהו על משמרת אהבתו יעמוד, וכנגד כח ההמון הנקראים בשם יעקב אמר ותרועת מלך בו שהוא ירא לאד המשפט^ל. עוד יראה לומר שזה השגתם שלא בחר ה' לשכן שמו אלא עמם, ועוד שעשה זהם כח עליון שיכולין לאבד כל מה שנותנין בו עיניהם כמלך עולם, והוא אומרם ותרועת מלך בו פירוש איך לרכיבין שה' יאבד קמיהם אלא זהם עלמין יש הדרגה זו. וכן תמלא שהדיקים כל מקום שנותנים בו עיניהם להשחית בכל הנבראים הם בעלי היכולת. עוד יתבאר על דרך אומרם ז"ל (ברכות ס"א:) על רבי עקיבא שהיו סורקים בשרו במסרקות של ברזל והיה מאריך באחד וכו', והוא אומרם ה' אלהיו עמו פירוש מדבק נפשו בה' אלהיו בתכלית החיבה הגם שתרועת מלך בו בשבט ברזל שסורקין בשרו, ואפילו צמין עלמו שהשבט בו שהיו סורקים וכו' אף על פי כן ה' אלהיו עמו: **כב. אל** מוליאם ממנרים. אמר מוליאם^ל ולא הוליאם, הגם שרז"ל אמרו (ברכות ל"ח.) דאפיק משמע והוכיחו מכאן אף על פי כן

אור בדיר

הקדושה אמנה כן. קעח) פי' אינו מואם. קעפ) פי' כל המרבה הרי זה משוכח לעשות מענוג לפניו כביכול, ואינו מואם ברוב דיבורם. קפ) בא למרן הכפל, והשינוי. קפא) והיה פי' מינת ותרועת מלשון תרועה בשבט ברזל, כלומר מכה, שצירה, ורליה, וכן בדרך הכ' והג'. קפב) לשון הוה.

← **מְרֵאָה:** שלישי י"ח **וַיֵּאָהֵב יַעֲקֹב אֶת־רַחֵל**
וַיֹּאמֶר אֶעֱבְדְךָ שִׁבְעַ שָׁנִים בְּרַחֵל בִּתְךָ
הַקַּטְנָה: י"ט **וַיֹּאמֶר לָבֵן מִזֶּבֶל תִּתֵּי אֹתָהּ**

וַיֵּאָהֵב בְּחֻוּאָא: י"ח וַרְחַם יַעֲקֹב יְתֵ
 רַחֵל וַאֲמַר אֶפְלַחְנָךְ שִׁבְעַ שָׁנִין
 בְּרַחֵל בִּתְךָ זַעֲרָתָא: י"ט וַאֲמַר

לקט בהיר

רש"י

קינפח"ש בלע"ז: מראה. הוא זיו קלסתר"י: (יח)
אעבדך שבע שנים. הם ימים אחדים שאמרה לו
 חמו"ב (כ"ז מ"ד) וישבת עמו ימים אחדים, ותדע שכן
 הוא שהרי כתיב ויהיו צעיניו כימים אחדים (כ"ח):
ברחל בתך הקטנה. כל הסימנים הללו למה, לפי
 שהיא * יודע בו שהוא רמאי, אמר לו לעבדך רחל,
 ושמה תאמר רחל אחרת מן השוק, ת"ל בך, ושמה
 תאמר לחליף ללאה שמה ואקרא שמה * רחל, ת"ל
 הקטנה"ב (כ"ח) ותעפ"כ לא הועיל שהרי רמאו:
 שינו נטחאות . שיור . לה .

שכל פרט ופרט ממזלחה היתה יפה (בא"י): (כה) פי'
 פניה היתה חלקה ויפה במראה ובגוון (בא"י): (כו)
 דקשה להם לר"ל היאך חייב את עצמו לעבוד ז' שנים הלא
 אמו אמרה וישבת עמו ימים אחדים, ומה יעשה אם תשלח
 אמו אחריו קודם זמן זה, והמתן הוא עו"ה, כי זה נרי
 שכשלאמרה רבקה ימים אחדים אין הכוונה פשוט כפשוטו כי
 הגע בעצמך וכי אפשר שתשוב חמת אחיו עשו בימים אחדים,
 אלא ודאי אמרה לו שישבתו שם יהיה נדמה לו כימים אחדים,
 כן הבין יעקב, אבל יותר מזה שנים לא רצה לחייב את עצמו, כי
 פירוש אחדים כל שהוא פחות משבע, כי ח' נקרא שבע אחד

ויום אחד, (או משום שימי האדם ע' שנה, וימים אחדים פי' א' מעשר שהם ז', (מהרש"א) וכשעברו ימים אחדים הללו ולא
 שלחה אחריו התחייב עצמו עוד ימים אחדים, ורצויה לזה שלכאורה קשה למאי נפקא מינה אמר הכחוש ויהיו צעיניו כימים
 אחדים, אלא ודאי לומר שקיים מלות אמו ולא היו לו לעול ולמשא ה' שנים, והיתה זאת בשביל להצטו אותה פי' חוץ ממצות
 אמו וחוץ ממנה שידע שצריך להמתין עד ישוב חמת אחיו לא עלה על דעתו להתרעס ולהיות מאטער על אריכות הזמן בשביל
 ההצטו (מהרש"ל): (כו) וא"ת היה די לומר במק הקטנה, וי"ל שהיה טוען לבן שפי' קטנה השפילה והיא לאה, כמו בנו

אור החיים

שמות צנותיך ותקרא לגדולה רחל, הקטנה אני
 אומר ולא הגדולה, ולא יועיל לך שיגוי השם שתקרא
 לה רחל"י:
י"ט. ויאמר לבן עוב תתי וגו'. לריך לדעת
 לחיבה ענין אמר כן לבני"ם. גם איך
 ידק לומר עוב תתי אותה לך מתחי וגו"ם) אם
 אחר לא יעבוד, ואולי ששקר לבן צוה ורמז לו כי יש
 אחר שיעבוד כמו כן בעד רחל, ועוד קשה איך ידק
 לומר תתי לשון מתנה כיון שהוא עובד בעדה שבע
 שנים שהוא כדי דמיה, כי הלא תדע שהקונה עבד
 עברי שש שנים יעבוד והרי הוא נתן שויו בעד שוי
 רחל"י. עוד לריך לדעת אומרו שבע עמדי שהוא
 שפת יתר. אכן מחשבתו הרעה ניכרת מתוך דבריו
 כי נחכונ לרמות לתת לו לאה כמו שעשה אחר כך,

יח. ויאהב יעקב את רחל. פי' לא ללד יופיח
 אלא ללד מה שהיא רחל צת זוגו. או
 יאמר על דרך אומנם ז"ל (שבת כ"ה): בדין זיווג
 תלמיד חכם שצריך שתהיה לו אשה נאה כנגד יצר
 הרע, והגם כי ישחנה יעקב למעליותא שמושלל
 מיצר הרע, עם כל זה התורה תלמד לאדם דעת:
אעבדך שבע שנים. לדיק זה יכונ תמיד
 להכניע עצמו שבע, וגם בהשתחוויתו
 לאחיו שבע פעמים, והוא סוד (משלי כ"ד) שבע
 יפול לדיק וקס אחרי נפלו, ואולי שנתן שויה צמה
 ששעבד עצמו ז' שנים שהוא יותר מכדי שני עבד
 עברי"ם:

אור בהיר

(כד) כל זה מיותר, שניכר מהצטו מאומרו אעבדך וגו', וגם איך שייך זאת ביעקב מבחר האבות. (כה) למה כל כך, ובפרט
 מעצמו. (כו) ולא רצה מתנות מלבן, אלא בכסף מלא. (כז) והכוונה בכל זה אפשר, שעל כן היה יכול לרמותו בכסף, שאמר כל
 התנאים הללו לא עלה על דעת יעקב שישאר מקום לרמות. (כח) יאמר מסכים אני ודי. (כט) שמשמע שמתנת קורבה נתן
 לו. (צ) ואם כן אינה צול שילק לומר מתנה.

לָבֵן מִזֶּבֶל דָּאָתָן
 יְתֵה לָבֵנְר אָ
 כּ וּפְלַח יַעֲקֹב בּ
 וְהוּוּ בְּעֵינֵיהּ בּ
 רַחִים יְתֵה: כ"א
 הַב יְתֵ אֹתָתִי אָ

(כח) מלאו ימי.
 שהרי אני בן פ"ד
 וחכו שאמר * ואצ
 שינו נטחאות . שטמר .
 המהירות הנה את ל
 לומר ואצוזה אליה,

ולזה הקדים לדב
 שיעור דבריו טוב
 לשלול כי אין זה
 קניתי ממך כמו
 שאצאר שם בעז
 מתנה מוחלטת
 בעטנת הנה שכו
 העבודה שטובד
 יותר מאיש אחר,
 אותה לך ואצחר
 מתחי אותה לאוי
 שויה של רחל ו
 ואומרו שבע ענ
 ירחיק גדוד ויעב
 העבודה שחיה
 בערים לומר א
 שהתנה יתרו עו
 להשביעו על הז
 צאמיר"ם). ויתר

(צ) ובמתנה יכול לה
 לו. (צג) מה שאין
 הקו

בראשית כט ויצא שפר

לָבָן מִתַּתִּי אֶתְּהָ לְאִישׁ אַחֵר שָׁבָה
עִמָּדִי: כ וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַ
שָׁנִים וַיְהִי בְעֵינָיו בְּיָמִים אַחֲדִים
בְּאַהֲבָתוֹ אֶתְהָ: כא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־
לָבָן הֲבֵה אֶת־אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמֵי

לָבָן מִבְּרֵאשִׁית יְתָה לָבָן מִדְּאֵתָה
יְתָה לָבָר אַחֲרָן תִּיב עִמִּי
כ וּפְלַח יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַ שָׁנִין
וְהָיוּ בְעֵינָהּ בְּיוֹמִין זְעִירִין כִּד
רְחִים יְתָה: כא וַאֲמַר יַעֲקֹב לָבָן
הֲב יֵת אֶתְתִּי אַרְי אֲשַׁלְמִית יוֹמֵי

לקט בדיר

רש"י

(כא) מלאו ימי. שאמרה לי חמי, ועודי... מלאו ימי
שהרי אני בן פ"ד שנה ואימתי לעמיד י"ב שבטים,
וזכו שאמר* ואצואה אליה, והלא קל שבקלים אינו
שינוי נוסחאות - שומר.
המהירות הבה את אשתי הי"ל להמתין קצת אולי יתן לבן מעלמו, והג' מה שאמר רש"י בעלמו שאינו נאה למוכר האבות
לומר ואצואה אליה, לזה אמר שבאומרו מלאו ימי מתכוון ג' כוונות ביחד פ"י ב' כוונות חוץ מפשוטו, הא' מלאו ימים אחדים

אור החיים

לחייבו הפילו תהלה לפורה ללכת השביעו על דעתו
לשבת את האישי. ועונה זו היה בדעתו לטעון
כנגד יעקב כשיאמר, ולא לזה כי אליו (ל"א כ"ד)
השמר לך פן חדר עס יעקב, ויעקב לא עשה
שמירה לזה כי דברי לבן דרס אליו בדרך חיבה על
זה הדרך ולמי חתן עוב ממוך שב בני עמדי פ"י
כי אנשים אחים אהבו ולבבו לא כן יחשוב:

ב. ויעבוד יעקב ברחל וגו'. עטס אומר
ברחלי' פירוש היה מפרסם
בשעת עבודה כי בעד רחל היה עובד' והיא לו
חלק עבודתו מלבן, גם מפרסם לשלול לזה לבל
ישכח הדבר ותהיה כפירה ביו ובינו:

כא. ויאמר יעקב הבה וגו'. עטס אומר
ואצואה אליה והוא לשון בלתי
נכון לדיקו של עולם. יחבאר על דרך מה שכתב
רמב"ם פ"ה מהלכות אישות הרי את מקודשת לי
במלאכה זו שאעשה עמך ועשה אינה מקודשת וכו'
שכל השכר מלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת
ע"כ, לזה אמר הבה וגו' והטעם לפי שלא קייתי

ולזה הקדים לדבר אליו כדברים האלה, חזק הוא
שיעור דבריו טוב תתי אותה לך אמר לשון מתנחם
לשלול כי אין זה מכר לומר לו לבסוף הן אותה
קניתי ממך כמו שכן אמר הלא ברחל וגו' וכמו
שאבאר שם בעזרת ה', וחש שיבין יעקב שבתורת
מתנה מוחלטת הוא נותנה ולבסוף יבא עליו
בעטנת הבה שכר שבע שנים שעבד, לזה אמר כי
העבודה שעובד עמו תהיה בעד מה שבחר בו
יותר מאיש אחר, חזק הוא שיעור הכחוש עובד תתי
אותה לך ואבחר בך לזד מה שאתה עובד עמי
מתתי אותה לאיש אחר בלא עבודה, ולעולם אין זה
שויה של רחל ולא בצחינת מכר הוא מכניסה.
ואומר שבה עמדי מתנה עליו שיבז עמו ולא
ירחיק נדוד ויעבוד מרחוק אלא עמו יש כל זמן
העבודה שתהיה עיניו פקוחות על עבודתו. עוד
הערים לומר אליו שיבז עמו עד עולם, וכמו
שהתנה יתרו עם משה (ש"ה א'), ולא הולך
להשביעו על הדבר מפני שהם דברים הנקנים
באמירה. ויתרו שהולך להשביע למשה, נתכוון

אור בדיר

עא) ובמתנה יכול לחזור, או לשנות למתנה אחרת, כל זמן שלא קנה, מה שאין כן כשנתן שויה. עב) שהוא חנאי על נתינת בנותיו
לו. עג) מה שאין כן לבן לא יכול לעשות זאת, כי דבריו נאמרים בלשון מינה כמו שבאר והולך. עד) והוא ידוע מפרסום
הקודמים. עה) כדי שיוודע הדבר, ולא יטעון שכל עבודתו היה בעד אהבתו וכדומה.

זא ארי לא
 זן ומתבירא ארי
 עול עלך: זו הא
 זא יתבנשון לך
 עמיד לסופא מלכי
 זמתבנשון
 שחורין ומפיק מנא

לצורכיה ואנא ברית
 מחבלא לחבלא: זי פל זין
 דיתקן עלך ירושלם לא
 יצלה וכל לשון דיקום
 עמד לדינא תתוביניה
 דא אחסנת עבדי דיי
 ונכותיהון מן קדמי אמר
 זי: א זי פל דצבי למילף

כלי למעשהו ואנכי בראתי משחית
 לחבל: זי פל-כלי יוצר עליך לא יצלה
 וכל-לשון תקום-אתך למשפט תרשיעי
 זאת נחלת עבדי יהוה וצדקתם מאתי
 נאם-יהוה: ס נה לא הוי פל-צמא לכו למים →

ז המשיט. ואף בפשוטו
 יס אתך בעניותך, עליך
 כל אחי נפל (נחשית
 זר נחשית חרש המתקן
 ז המתנבל, כלומר אני
 אני הוא שהתקנתי לו
 גשהו. לנורך גומרו כל

רש"י

(ז) כל כלי יוצר עליך. כל כלי זיין אשר ילנשוהו
 ויחדלוהו בשבילך להלחם נך. יוצר, לשון מרכות נורים
 (יהושע ה ט), אף תשיצ נור מרכו (מהליל פט מד):

(א) הוי כל צמא. הוי זה לשון קריאה וזימון
 וקיעון הוא, ויש הרבה במקרא, הוי הוי וטונו מוארץ
 לפון (זכריה ז י): לכו למים. למורה:

מצודת ציון

(א): לחבל. ענין השחתה וקלקול. כמו וחובל עול (לעיל י
 ס): זי יוצר. מחדוד ושנון. כמו מרכות צורים (יהושע ה ט):
 תרשיעי. מלשון רשע וחייב: א הוי. הוא ענין לשון
 קריאה:

על ידי הפחמים מוציא כלי הראוי לעשות עמו הדבר
 אשר עשאוהו בעבורו: ואנכי בראתי משחית לחבל.
 בראתי איש משחית לקלקל את הכלי ההוא. ורוצה
 לומר אני המגרה כך את האויב, ואני המשלימו עמך
 ומתיש כהו: (ז) כל כלי יוצר עליך. כל כלי זיין אשר יחדוהו
 בשבילך להלחם נך: לא יצלה. את בעליו
 לא יצלה, כי לא יזיק לך: זכל לשון. כל איש לשון מדבר גדולות
 אשר תקום עמך למשפט להתווכח עמך:
 תרשיעי. את תרשיעי אותו במשפט ויצא מחוייב ותשארי
 זכאית. רוצה לומר לא יזיק לך לא במעשה ולא
 בדבור: זאת. הברכה הזאת היא נחלה לעבדי ה', וזאת היא
 הצדקה אשר תבוא להם מאתי: נאם ה'. כה אמר
 ה': (א) הוי כל צמא. כל מי שהוא צמא מחסרון המים ילכו
 אל המים לרוות הצמאון:

רד"ק

או חרב או חנית או רומח: (ז) כל כלי יוצר. ענינו
 יפעל, כמו שפירשנו ובמקבות יצרהו, ושורשו יצר
 ויוצר, מבנין שלא נזכר שם פועלו מהנוסף, ואם לא
 נמצא: לא יצלה. לא יצלה לבעליו ולא יזיק לך: זכל
 לשון. אם יהיה לך משפט עם גוי אחד, תרשיע אותו
 במשפט ויצא הוא חייב ותהיה טענתו בטלה, ואת
 תצאי מהמשפט זכאי, כלומר לא יזיק לך לא במעשה
 ולא בדברים. וזאת הברכה היא נחלת עבדי ה', כלומר
 נחלה היא להם לעולם, וישראל יהיו עבדי ה' מיום

הגאולה עד עולם: (א) הוי כל צמא. הוי לשון קריאה,
 וכן הוי ציון המלטי (זכריה ב יא). ואחר מלחמת גוג
 ומגוג יכירו העכר"ם כי האל הוא מולך על כל ואין
 זולתו, ואז יבואו אל ירושלם ללמוד משפטי האל
 ותורותיו, כמו שאמר בתחילת הספר לכו ונעלה אל הר
 ה' ויורנו מדרכיו. ויהיה הענין כאילו קראם לבוא
 וללמוד. והמים משל לתורה ולחכמה, כמו שאי
 אפשר לעולם בלא מים כך אי אפשר לעולם בלא
 חכמה, וכמו שהצמא מתאוה למים כך הנפש החכמה

מדרשי חז"ל

בימי דוד ולא כימי שלמה. אמר רבי אליעזר מאי קראה,
 הן גור יגור אפס מאותי מי גר אתך עליך יפול, (גר איתך
 בעניותך יפול בעשירותך) אבל אידך לא. (יבמות כד:).
 (א) הוי כל צמא לכו למים וגו'. אם פגע בך מנוול זה
 משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח אם ברזל הוא
 מתפוצץ. אם אבן הוא נימוח דכתיב אבנים שחקו מים,
 וכתיב הוי כל צמא לכו למים, ואין מים אלא תורה וכו'.
 (טובה נב:).

רבי חנינא בר פפא רמי: כתיב לקראת צמא התיו מים
 וכתיב הוי כל צמא לכו למים, אם תלמיד הגון הוא
 לקראת צמא התיו מים, ואי לא הוי כל צמא לכו למים.
 (תענית ז).
 מאי דכתיב אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור
 והחמור, כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים, זוכה לנחלת
 שני שבטים, שנאמר אשריכם זורעי על כל מים וגו' ואין
 מים אלא תורה, שנאמר הוי כל צמא לכו למים. (כ"ק יז:).

נושאי הפרק

(א"ה) הטובה המובטחת לשומעים בקול ה' ועוסקים בתורתו.
 (ר"א) קריאה לישראל לשוב בתשובה, והבטחת סליחה מאת ה'.
 (יב"ג) השיבה מהגלות, אבדן הרשעים וצמיחת הצדיקים.

זיין
 ז ומחזיתיה. ענין שבר
 טו גור יגור. ענין פחד
 ז ענין ההעדר. כמו באפט
 גר. ענין מריבה. כמו אל
 צמך: עליך. כמו אליך:
 אל הכשרים אתה נופל
 זל: גופה. מלשון הפחה
 מז פחם לגחלים (משלי ט

קמתו מהם לכבוד שמו
 שיהיה כזיתם ושללם
 זי, לא יעלו מאתי להרע
 זי גר אתך עליך יפול.
 יפול, כמו שאמר על
 ז (טז) הן. כן כתיב וקרי
 פי שכלי המלחמה הם
 נוג והעמים אשר עמו
 שה כלי המלחמה אני
 תי העושה ובידי לחבל
 זם באים בכלי מלחמתם
 כליהם, כמו שאמר (שם)
 אלך וחציך מיד ימינך
 ועלו חרשי ברזל. ויונתן
 רגם נפח נור בשחורין:
 זהו רוצה לעשות, חץ

זא בו לא קבלו גרים לא

וַאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף לָכוּ שְׁבָרוּ וְאָכְלוּ וּלְכוּ
 שְׁבָרוּ בְּלוֹא־כֶּסֶף וּבְלוֹא מַחִיר יֵין וְחֶלֶב:
 בַּלְּמָה תִּשְׁקְלוּ־כֶּסֶף בְּלוֹא־לֶחֶם וַיִּגְיַעְכֶּם
 בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׁמָעוּ שְׁמָעוּ אֵלַי וְאָכְלוּ־טוֹב
 וְתִתְעַנְּגוּ בְּדָשָׁן נַפְשְׁכֶם: ג הָטוּ אֲזֻנְכֶם וּלְכוּ
 אֵלַי שְׁמָעוּ וְתַחֲיוּ נַפְשְׁכֶם וְאֶכְרַתְהָ לָכֶם
 דָּטָב וְתִתְפַּנֵּק בְּדַדְהֵינּוּ נַפְשְׁכוֹן: ג אֲרֻכְיֵנו אֲדַרְיִכוֹן וְקַבְּלוּ לְמִמְרֵי שְׁמָעוּ וְתִתְקַיֵּם נַפְשְׁכוֹן

ייתי וילף ודלית ליה
 כסף אתו שמעו ואלפו
 ואתו שמעו בלא
 בדמיון ובלא כממון
 אולפן דטב מחמד
 ומחלב: ב למה תתקלון
 כספכון בלא למיכל
 ולאותכון בלא למשבע
 קבילו למימרי ואכולו
 שמעו ותתקיים נפשכון

ואגור לכוון קים עלם
 טבות דוד דמהימנו:
 ד הא רב לעממיא
 מניתייה מלך ושלטי על
 כל מלכותא: ה הא עם
 דלא תידע ופלחינד ועם
 דלא ידעוד ירהטון
 לאסקא לך מסין פדיל
 יי אלתך ולקדישא דיש

(ג) חסדי דוד. שאגמול לכו
 (ה) הן גוי לא תדע תקרו

מצודת דוד

הנאמנים. ענין דבר המתקנין
 (ז) לאומים. אומות. כמו וי
 נגיד. ענין שורה: ה) ירוצו. מלי
 ממשלת המלוכה אשר תתמי
 מזורעו יהיה נגיד, ויהיה מצוה
 החסד שהבטחתי לדוד כן ת
 לשמש אותך: לא ידעוד. אש
 לומר לא למען כח זרועך, כי
 להשרות שכינתו בקרבך, וכפל

הנאמנים. הקיימים, כו
 כלומר כמו שחסי עם
 בריתי עמכם קיימת. ועוד זכר
 המורה לעמים, כמו שאמר ב
 ושפט בין הגוים והוכיח לע
 מזהיר ומעיד בכס, כמו העיד
 כו, העד העיד בנו האיש לאו
 בבעליו (שמות כא כט). ואף על
 ענין התראה, לשון עדות הם
 בפני עדים כדי שלא יכחיש
 העירותי בכס היום את השמיני

דרשו ה' בהמצאו וגו'. ו
 שאינו נחתם, אינו נחתם והא
 ותרכי לך בורית נחתם עוונך
 נחתם מתקרע, שנאמר מי כה'
 והא כתיב דרשו ה' בהמצאו,
 כציבור. ויחיד אימת, אמר רב
 אלו עשרה ימים שבין ר"ה
 דרשו ה' בהמצאו. היכן הוא

שברו. לשון לשזור נר (נלשטים מכ ג) קנו: יין וחלב. לקח טוב מיין וחלב: (ז) למה תשקלו כסף. למה
 תגרמו לכם לשקול כסף לאויצכס נלא לחס:

מצודת דוד
 ואשר וגו'. רוצה לומר ואף אם אין לו כסף לקנות
 המים, כי בחנם ימצא. כלומר התאב לדבר ה' ילך
 אל הנביא לשמוע דבר ה' מבלי מתן כסף: לכו
 שברו. לכו קנו דבר מאכל ואכלו, ועל דברי התורה
 יאמר. וחזור ומפרש לכו שברו בלא כסף ובלא מחיר, בזולת מתן מחיר קנו יין וחלב, רוצה לומר כל ענייני
 חכמת התורה תוכלו ללמוד בזולת מחיר: (ב) למה תשקלו כסף. מה לכם בזה שתשקלו כסף בחנם בלא מאכל
 לחם. רוצה לומר למה תרבו לתת מחיר בעבור לימוד חכמות נכריות שאין בהם תועלת: ויגיעכם. למה תתנו
 הון הבאה ביגיעה כעבור דבר שאין משיב. ועל החכמות הנכריות יאמר, וכפל הדבר במלות שונות: שמעו
 וגו'. ללמוד חכמת התורה: ואכלו טוב. כן יקרא חכמת התורה, כמו שנאמר כי לקח טוב וגו' תורתי אל
 תעזובו (משלי ד ט): ותתענג וגו'. זהו תענוג הנשמה בעולם הבא: (ג) הטו אזנכם. לשמוע אמרי: ולכו אלי. לכו
 ממקומכם לבא אלי ללמוד תורת: שמעו וגו'. שמעו אלי ותזכו לעמוד בתחיה בימי המשיח: ואכרתה. אז
 אכרות לכם ברית אהבה להיות מתקיימת עד עולם:

מד"ק
 מתאוה לתורה ולחכמה, כמו שנאמר בנבואת עמוס ה'
 (א) לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את
 דברי ה': ואשר אין לו כסף. לא יחוש כי אינו צריך,
 כי בחנם יתנו לו יין וחלב. נמשלה תורה ליין, מה יין
 משמח הלב כמו שנאמר (תהלים קד טו) ויין ישמח לבב
 אנוש, אף דברי תורה כן שנאמר (שם יט) פקודי ה'
 ישרים משמחי לב. וחלב, כמו שהחלב קיום היונק
 וגדולו, כן דברי תורה קיום הנשמה וגידולה, שהיא
 הולכת וגדלה בלימודה במדרגתה כמו שהיא. ואמר
 אכילה על היין והחלב, כי הם מאכל ומשקה לגוף:

מד"שי חז"ל
 אמר רבי אושעיא: למה נמשלו דברי תורה לשלשה
 משקין הללו, במים ביין ובחלב, דכתיב הוי כל צמא לכו
 למים, וכתיב לכו שברו ואכלו ולכו שברו וגו'. לומר לך
 מה שלשה משקין הללו אין מתקיימין אלא בפחות
 שבכלים, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שרעתו
 שפלה. דבר אחר, מה שלשה משקין הללו אין נפסלין אלא

בהיסת הדעת, אף דברי תורה אין משתכחין אלא בהיסח
 הדעת. (תענית ז).
 (ג) הטו אזנכם וגו'. האוזן לגוף כקנקל לכלים, מה קנקל
 הזה כלים נתונים עליו ואתה נותן מוגמר תחתיו וכולם
 מרגישים, כך רמ"ח אבריו של אדם על ידי האוזן כולם
 חיים. (פסיקתא).

יִלְךָ וְדָלִית לִיָּה
 אֶתוֹ שָׁמְעוּ וְאַלִּיפוּ
 שָׁמְעוּ בְּלֹא
 וּבְלֹא בְּמִמּוֹן
 דְּטָב מִחֲמַד
 : בְּלֹא תַחְתָּלוֹן
 בְּלֹא לְמִיכַל
 וְזוֹן בְּלֹא לְמִשְׁפַּע
 לְמִימְרוֹ וְאֶכְוֹלוּ
 וְתַחְתָּקִים נַפְשָׁכֶן

וְאֶגְדֵּר לְכוֹן קָנִים עֲלֵם
 טְבוֹת דָּוִד דְּמַהֲיָמֵן:
 וְהָא רַב לְעַמְמִיָּא
 מִצִּיתִיה מְלָךְ וְשְׁלִיט עַל
 כָּל מְלָכוֹתָא: הָא עִם
 דְּלֹא תִדְעַ וּפְלַחֲנֵךְ וְעִם
 דְּלֹא יִדְעוּךָ יִרְהֻטוּן
 לְאַסְקָא לְךָ מִסִּין בְּדִיל
 יִי אֱלֹהֵךְ וְלִקְדִישָׁא דְיִשְׂרָאֵל אֲרִי שְׁבַחְךָ: וְתַבְעוּ דַחְלָתָא דִּי עַד דְּאַתּוֹן חִיִּין בְּעוּ מִן
 רִשְׁיִי

בְּרִית עוֹלָם חֲסָדֵי דָוִד הַנְּאֻמָּנִים: דִּהֵן עַד
 לְאוּמִים גְּתַתִּיו נְגִיד וּמִצְוָה לְאֻמִּים: הֵהֵן גּוֹי
 לְאֶתְדַע תִּקְרָא וְגוֹי לְאֶיִדְעוּךָ אֱלִיךָ יְרוּצוּ
 לְמַעַן יִהְיֶה אֱלֹהֵיךָ וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי
 פֶּאֶרְךָ: ס וְדַרְשׁוּ יִהְיֶה בְּהַמְצָאוֹ קְרָאֵהוּ

(ג) חסדי דוד. שאגמול לדוד חסדיו: (ד) עד לאומים. שר וגדול עליהם, ומוכיח ומעיד לרכישה על פניהם:
 (ה) הן גוי לא תדע תקרא. לשמועך, אם אלי משמעו לשם ה' הנקרא עליך: (ו) בהמצאו. קודם גור דין,
 בעוד שהוא אומר לנס דרשוני:

תשקלו כסף. למה

מצודת ציון

מצודת דוד

(ג) הנאמנים. ענין דבר המתקיים. וכן במקום נאמן (לעיל כג
 כג): (ד) לאומים. אומות. כמו ושני לאומים (בראשית כה כג):
 נגיד. ענין שררה: (ה) ירוצו. מלשון ריצה ורדיפה: פארך.
 מלשון פאר ויפוי:

חסדי. כחסדי, רוצה לומר יהיה כמו החסדים הקיימים
 אשר הבטחתי לדוד שלא תופסק המלוכה מזרעו:
 (ד) הן עד לאומים נתתיו. באמת נתתי את דוד
 להיות לעד ולראיה מול האומות, רוצה לומר
 מממשלת המלוכה אשר תתמיד בזרעו יקחו ראייה שדבר ה'
 תקום לעולם: נגיד ומצוה לאומים. המשיה הבא
 מזרעו יהיה נגיד, ויהיה מצוה אל האומות את המעשה אשר
 יעשו: (ה) הן גוי וגוי. רוצה לומר כמו שמתקיים
 החסד שהבטחתי לדוד כן תתקיים החסד שהבטחתי לך, כי
 באמת גוי אשר לא תדע מעולם תקרא אליך
 לשמש אותך: לא ידעוך. אשר הם לא ידעוך מעולם: אֱלִיךָ
 ירוצו. להיות סרים למשמעתך: לַמַּעַן ה'. רוצה
 לומר לא למען כח זרועך, כי אם למען ה' השוכן בקרבך:
 וְלִקְדוֹשׁ וְגוֹי. למען קדוש ישראל אשר נתן לך פאר
 להשרות שכינתו בקרבך, וכפל הדבר במלות שונות:
 (ו) בהמצאו. בעוד הוא מצוי בכם, עד לא תגלו מארצכם,
 רד"ק

לו כה): הנאמנים. הקיימים, כמו במקום נאמן (לעיל כג
 כג). כלומר כמו שחסדי עם דוד קיימים, כן תהיה
 בריתי עמכם קיימת. ועוד זכר דוד כעבור שהוא יהיה
 המורה לעמים, כמו שאמר בתחילת הספר (לעיל כ ד)
 ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים: (ד) הן עד.
 מזהיר ומעיד בכם, כמו העידותי בכם היום (דברים ד
 כו), הער העיד בנו האיש לאמר (בראשית מג ג), והועד
 בבעליו (שמות כא כט). ואף על פי שאלה והדומים להם
 ענין החראה, לשון עדות הם גם כן, כי המתרה מתרה
 בפני עדים כדי שלא יכחיש בו המותרה. וכן אמר
 העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ, כאילו אמר

בפניהם אני מתרה בכם, שיהיו עדים ביני וביניכם. ועל
 המשיח אמר שיהיה מזהיר העם ומוכיחם. ויונתן תרגם
 הא רב: לאומים. בוי"ו עם הדגש: נגיד ומצוה. בצר"י
 שלא כמנהג. אמר כי יהיה נגיד עליהם, ומצוה אותם
 כמו שהאדון מצוה על עבדיו: (ה) הן גוי. אמר כנגד
 ישראל, גוי שלא תדע, שהוא רחוק מארץ ישראל, תקרא
 אותו ויבוא לפניך, אף על פי שלא תדעם ולא ידעוך
 עד היום, בשמעם הנפלאות שעשה האל עמך ייראו
 ממך, וירצו לעבודתך למה שתצום. ומי נתן לך זה
 התפארת, ה' אלהיך: (ו) דרשו ה'. אמר לבני הגלות
 דרשו ה' בהמצאו. הנכון בפירושו מה שפירש אדוני

מדרשי חז"ל
 (ו) דרשו ה' בהמצאו וגוי. מנין לגור דין של ציבור
 שאינו נחתם, אינו נחתם והא כתיב כי אם תכבסי בנתר
 ותרבי לך בורית נחתם עוונך לפני, אלא מנין שאפילו
 נחתם מתקרב, שנאמר מי כה' אלהינו בכל קראינו אליו.
 והא כתיב דרשו ה' בהמצאו, לא קשיא הא ביחיד הא
 בציבור. ויחיד אימת, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו
 אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ. (יבמות קה.).
 דרשו ה' בהמצאו. היכן הוא מצוי, בבתי כנסיות ובבתי

מדרשות, קראוהו בהיותו קרוב, היכן הוא קרוב, בבתי
 כנסיות ובבתי מדרשות. אמר ר"א ולא עוד אלא שהקב"ה
 עומד על גבם, מה טעם, אלהים ניצב בעדת אל. אמר ר'
 יוחנן: ברית כרותה היא, כל היגע בתלמודו בבית המדרש
 לא במהרה הוא משכח, והיגע בתלמודו בצינעא לא
 במהרה הוא שוכח, מה טעם, ואת צנועים חכמה.
 (ירושלמי ברכות פ"ה).

מה ראו [אנשי כנה"ג] לומר תשובה אחר כינה [בתפלת

וין
 ל יוסף (בראשית מה טו):
 זו ולא רבית במחיריהם
 עונג ותפנוק: בדשן.
 שן (נמיס לא ט):
 רוצה לומר כל ענייני
 כסף בחנם בלא מאכל
 ויגיעכם. למה תתנו
 במלות שונות: שמעו
 טוב וגוי תורתי אל
 אמרי: ולכו אלי. לכו
 ומשיח: ואברתה. אז

כס רבי אברהם שייגעו
 ילו. ויפה פירש, וזהו
 או לחם כי לא יעילו
 זורה, שנאמר (משלי ד
 אל תעזובו: ותתענג
 ותחי נפשכם. כי כמו
 צנוג הגוף, כן התורה
 יח: (ג) הטו אזנכם,
 כי יקרא שמו דוד,
 להם לעולם יחזקאל

משתכחין אלא בהיסח
 (.
 נקל לכלים, מה נקל
 מוגמר תחתיו וכולם
 על ידי האוזן כולם

זאמור להם ממרים הייתם עם ה' זכו, וביאר כי הלא המוכיח צעור ומה גם לדור דעה הלא יחוש מוכיחם פן יקולו צחוכחהו, על כן פתח ברמז לרחות אס יתחמץ לצצם או לאו, וכאשר ראה שמקבלים המוסר צשמחה אז דיבר חוכחה מגולה וכו' יע"ש.

וְרִי נראה לפרש עוד דהקשה החסיד מוהר"י יעבץ (אבות פ"ד מ"א) על פסוק (משלי ט. אל חוכה לץ פן ישנאך) ייסר לרשע וישנאך, והקשה היחזן מי שטעה בדרך והורכו חזירו הישנאכו, הלא ברכות יעטה מורה וכו' יע"ש.

7 ← ונראה לי דיבואר קושיא זו על ידי קושיא אחרת בפסוק (ישעי' נה) הוי כל אמה לכו למים, ואשר אין לו כסף לכו שצרו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, והקושיא מפורסמת דמי שאין לו כסף ראוי לשמות מים ולא יין וחלב, והפסוק אמר צהיפך.

ונראה לי דכבר כתבנו (לך לך ע' קנ"ט) (רעה) מה שכחצ הרמב"ם (הלי דעות פ"ב) כמו שיש חולי הגוף בעוועמים מר למחוק, כך יש חולי הנפש ואומר על טוב רע ולרע טוב.

ובזה יובן (רעה) כל אמה לכו למים, מי שנמאה נפשו וכוסף לעבודתו יחצרך ולחורטו, לכו למים שהיא החוכחה מוסר, לומר מפורש לו כל זרכיו, כי ודאי שוחט צלמא דצריכה, מה שאין כן אשר אין לו כסף, רצה לומר שאינו כוסף לשמוע צלמודים דברי מוסר מחמת חולי נפשו כמו שנאמר (משלי א) חכמה ומוסר אוילים צו, מכל מקום אל ידחטו מכל וכל רק ישקנו יין וחלב, להלביש המוסר בפסוקי החורט שיכו מחוק לחיך בעוועמו, כמו יין וחלב כמו שוחטני לחולים סמים מרים לרפואתו צחוך יין וחלב שאז יכו' מוטעם לחיך. L

נועם לתולדות

הייתם, ועוד דברים כאלו, ותיריך דבתחלה ה' חושש אולי יקוצו בתוכחתו, לכן אמר רק ברמז, וכשראה דמקבלים המוסר בשמחה אז דיבר אליהם הכל בתוכחת מגולה.

(רעה) הרמב"ם כתב דכמו דחולי הגוף טועמים מר למתוק ומתוק למר, כן חולי הנפש אומרים על טוב שהוא רע ועל רע אומרים שהוא טוב, ורפואתם ללכת אצל רופא הנפש הם המוכיחים בעם לרפא אותם, ואז יקבלו באהבה דברי מוסר ויבחרו בטוב.

7 ← (רעה) כסף יפורש מלשון כוסף ותאוה, ואמר כל צמא לכו למים, הכוונה דמי שהוא צמא לשמוע דבר ה' יוכל ללכת

לשמוע במפורש דברי תוכחה הנמשלים למים, ואשר אין לו כסף, היינו מי שאינו כוסף ומתאוה לשמוע דברי מוסר לפי שהוא חולה נפש הנקראים אויל שנאמר בהם חכמה ומוסר אוילים בזו, גם אלו אל ידחה המוכיח רק יתן לו יין וחלב, היינו שילביש הדברי מוסר בביאור פסוקי התורה בדברי אגדה המושכים את הלב וערב לחיך כמו שנותנים לחולי הגוף יין וחלב ומערבים בתוכו הסמים המרים לרפואתו שיהי' מתוק ומוטעם לחיך החולה. (ובפרשת אמור ע' של"ה) פירש דפנימיות המוסר שהוא דין ותוכחה נמשל לין דדינין מתערין מיני, והלבוש שיערב לחיך הטועם אותו נמשל לחלב. L

בזה יובן (רפ) יסר לרשע אומר לו מוסר כפשוטו מחמת חולי נפשו הטועם מי ופעמינו מרירות המוסר צמחי מהם צלבושי מחיקת פסוקי מר למחוק וק"ל.

ובזה יבואר קושיא האלשיך (רפא) תחלה אמר משנ יש נפש רעה מחמת חולי הנפו אחר שראה ששותים צלמא דו אמר חוכחה מגולה לנפש הטו עווד יש לומר דרך איפכא דע פירוש הפסוק (דברים כח) לא כחובה צחורה זו מיתח (א) [כך נוסחה צמ"ד], וביאו שבי' למלך שרים ועבדים, ופן למלך אחד מהשרים ואחד

(רפ) יסר לרשע וישנאך, תייסר את הרשע באמירת בוודאי ישנא אותך, ולכן העצ להטעים דברי מוסר המרים יין וחלב, היינו שילביש ו בפירושים בהדברי תורה הו כמו שמערבים הסמים המרינ לחולה הגוף שיהי' מוטעם אשר אוכל יטעם.

(רפא) מרע"ה גם כן ה בין השומעים נפש רעה הנפש אשר המתוק נחשב אמר בתחלה דרך רמז, שכולם שותים בצמא את תוכחה נחשב להם למתו

הר"ל מוהר"ר יעקב יוסף גכהן צביין
מפולאי

אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ
 הזאת ארץ זבת חלב ודבש: ועתה
 הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה
 אשר נתתה לי יהוה והנחתו לפני יהוה
 אלהיך והשתחוית לפני יהוה אלהיך:
 ושמחת בכל השוב אשר נתתך
 יהוה אלהיך ולביתך אתה והלוי
 והגר אשר בקרבך: שני יב כי תכלה
 לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה

ית ארעא קדא ארעא עבדא
 חלב ודבש: וכען קא איתתי ית
 ריש אבא דארעא דיהבת לי יי
 ותחנתנה קדם יי אלקה ותסגוד
 קדם יי אלקה: יא ותחדרי בכל
 מבתא די יתב לך יי אלקה
 ולאנש ביתך את ולואי וגיורא די
 בינך: יב ארי תשצי לעשרא ית
 כל מעשר עלתך בשתא

תליתאה שנו
 קלאי קניורא
 ויכלון בקרויך
 קדם יי אלקה

שנים לענין הק
 מה להלן חג ה
 לומר כי תכלה
 שהמעשרות כל
 שנקלטין* אחר
 כליו בפסח
 מעשרותיו ה

(ספרי: שנת ז
 מעשר אחדי^ט)
 שלפניה, ששנה
 (צבן)* מעשר
 תקחו מלח צו
 שנאמר (י"ד כ"ג)
 תירושך ויילכך
 בשנה השלישית
 חלה האחד ואי
 יתן מעשר עני
 הרי מעשר ראו
 (ספרי - ר"ה י"ב)
 כדי שבצני^ט,
 (פחות) מחלי ו
 לפני ה' אלה
 בערתי הקד
 רבעי^ט (ש - כ
 של שתי שנים

שני שפירותה נלקטו
 ה"ו ולא אמר ו
 צכורים דכתיב ו
 על רוב חסדיו מ
 פסקו והציעור ה
 הפירות (או דמ
 מוצת), מעשר ש
 הרביעית יהיה כ

לקט בהיר

רש"י

(טו) וההכרח לזה (חזן ממה שלא שייך לומר מקום על
 הארץ) שהלא ויתן לנו את הארץ הזאת בהכרח שהיא
 כמשמעו ואי אפשר לפרשה באופן אחר א"כ זה מכריחנו
 לומר שמקום הזה הוא ציה"מ (ספרי), ומה שהפך הכתוב
 את הסדר, הלא קודם בלנו אל הארץ ואח"כ אל המקום
 הזה, שצ"כ ביארתו אל המקום הזה פ"י בשכר שעמיתים
 אנונו לעבדו צבית מקדשו נתן לנו את הארץ הזאת
 (ספרי: טז) נגמ' סוכה ר' יהודה אומר והנחתו זו
 מנופה פירש"י דבראש הפרשה נאמר ולקח הכהן הטנא
 מידך והניחו לפני ה' וגו' ובסיפא נאמר והנחתו מכלל שחור
 ונטלו ולמה נטלו לתנופה עכ"ל: (יז) שאל"כ מה זאת
 ושמתם הלא צכורים הם לכהן ואסורה לרים (ג"א), ובפרט
 אומרו בכל הטוב והוא לא הביא רק מעט פירות
 (מ"ל: יח) מביא וקורא, וכן כהן שיש לו שדה
 (רמב"ם: יט) פ"י לזה פרט הכתוב את הגר לצדו, הלא
 חייב בכל המלות, מפני שמשונה דינו שאינו קורא, וזה כחד
 תנא שס: (כ) תיקן ציה את הלשון, כי מיצת מכלה פירושו
 לפעמים כליו, ואמר להפריש שלא תפרש חביב לעשר
 לעשות מעשר, כי זה חין לו שחר לומר כי תעשה מעשר את המעשר, לזה אמר שפירושו להפריש את המעשר, ואמר של שנה
 השלישית, שכלא זה משמע שעתה אמה מעשר תבואה של כל הג' שנים, וזה חינו שצריך לעשר בכל שנה ושנה בזמנו, לזה אמר
 שפירושו שהתחלת לעשר בשנה הא' ואח"כ בשנה הצ' ועתה כשתעשר תבואה של שנה ג' אמה גומר הפרשת כל המעשרות
 (ועיין לקמן אות כ"ד), ואמר קצע זמן הביעור, לפי שפסטות משמעות הכתוב משמע שמיד אחר שגמרת להפריש
 המעשרות תיכף ונחת ללוי וגו', כלומר תעשה הביעור מיד, לזה אמר שלא כן הוא אלא קצע זמן הביעור (קניזל: כא)
 שנה השלישית מן שמיטה, ובהכרח כן, שהמדובר כאן ממעשר עני כדלקמן ואינו נוהג רק בשנה השלישית שאחר השמיטה,
 והוא הדין בשנה שישית, שצ"כ בשנה הרביעית התחיל הסדר עוד הפעם א"כ שנה שישית היא ג"כ שלישית (רא"ם: כב) לא
 כאן בפרשה זו, אלא כאן אצל שנת הביעור, והוא צ"כ ראה דכתיב מקצה שלש שנים חוליא:

(ט) אל המקום הזה. זה בית המקדש^ט (ספ): ויתן
 לנו את הארץ. כמשמעו (ספ): (י) והנחתו. מגיד
 שנטלו אחר הכנת* הכהן^ט ולוחזו צידו כשהוא
 קורא וחזר ומניף (ספרי - סוכה מ"א): (יא) ושמחת
 בכל השוב. מכאן אמרו^ט חין קורין מקרא צכורים
 חלה בזמן שמחה מעלרת ועד החג שאדם מלקט
 תבואתו ופירותיו ויינו ושמןו חבל מכהג* וחילך
 מביא ואינו קורא (ספרי - צכורים א' ו - פסחים ל"ו): אתה
 והלוי. חף הלוי חייב בצכורים^ט אם נטעו בתוך
 עריהם (ספרי - מ"ש ה' י"ז): והגר אשר בקרבך.
 מביא ואינו קורא^ט שאינו יכול לומר לאבותיו (ספרי
 - צכורים א' ד'): (יב) כי תכלה לעשר את כל
 מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשהגמור^ט
 להפריש מעשרות* של שנה השלישית^ט קצע זמן
 הביעור והידוי צערז הפסח של שנה הרביעית (מ"ש
 ה' ו) שנאמר (י"ד כ"ח) מקצה שלש שנים חוליא וגו',
 נאמר כאן^ט מקץ* ונאמר להלן (ל"א י) מקץ שבע

שנינו נושאות • חפזת • מן התב • מעשר • קו.

וַיִּרְעוּ אֶת־נֹוֹ אֱלֹהֵי מִצְרָיִם וַיַּעֲנֻנוּ
 וַיִּתְּנוּ עֲלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה: ז וַנִּצְעַק אֶל־
 יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־
 קִלְנוּ וַיֵּרָא אֶת־עַנְיֵנוּ וְאֶת־עַמְלָנוּ
 וְאֶת־לַחֲצֵנוּ: ח וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרָיִם
 בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֵעַ נְטוּיָה וּבְמַרְא
 נָדָל וּבְאֵתוֹת וּבְמִפְתִּימִים: ט וַיְבִאֵנוּ

ו ואבאישו קנא מצרים וענינו
 ויהבו עקנא פלחנא קשיא:
 ז וצלינא קדם יי אלהא
 ראבקהתנא וקביל יי צלותנא
 ונלי קדמוהי עמלנא וקאותנא
 ודוחקנא: ח ואפקנא יי ממצרים
 בידא תקיפא ובדרעא מרממא
 ובחזונא רבא ובאתין ובמופתין:
 ט ואיתנא לאתרא דרין ויהב קנא

גם
 ו (פ')
 כנגד
 וקרא
 שראל
 כחות
 צית
 חזרה
 הזה,
 חזקה
 יולר
 עויה
 גראה
 חזרה,
 ועשה
 מקום
 ו: זה
 חומש
 דגלו
 כי זו
 על
 זו לא
 חסדו,
 לדיקו
 נר על
 מגעת
 לעולם
 שכבר
 כנגד
 אומר
 על לבד
 שכבר
 ו זאת
 דה זה
 מן אלו
 על לאות
 כשיין

אור החיים

אלא מתנת חנם, ואמר לך לשלול זולתו לא מלאך ולא
 שרף זכב לזה, גם ירמוז צמחמר בכל הטוב אל
 החורה כאומרם ז"ל (ברכות ה'). ואין טוב אלא
 חורה, שאם היו בני אדם מרגישים צמחיקות
 ועריבות טוב החורה היו משחששים ומחלטהים
 אחריה ולא יחשצו צעיייהם מלא עולם כסף וזהב
 למאומה כי החורה כוללת כל הטובות שבעולם
 ואומרו ולביתך כי לא נשמה לבד יגיע הטוב אלא
 גם לבית הנשמה שהיא רוח ונפש שהם משכן
 הנשמה^מ כל אחד יתעדן כפי יכלתו, ואומרו והלוי
 יתבאר על פי דבריהם ז"ל שאמרו צורה (ח"ב ז"ד)
 וזה לשונם זכב יתיר יהבין ליה נשמתא וכו' זכב
 יתיר יהבין ליה נשמתא מאור האלילות וכו' ע"כ,
 ולבחינה זו יקרא הכחוב לוי לפי שמתלוות עם
 האדם מחדש, ואומרו והגר יתבאר על פי דבריהם
 ז"ל (זוהר ח"ג רי"ז). שאמרו כי כשיגיע ליד אדם
 מלוא מאותו מלוא שאינם נוהגות תמיד אותם
 הנשמות שכבר נסתלקו מהעולם והם חסרי מלוא
 זו באים וגרים עם העושה המלוא על זה הדרך
 קרובים לשכר ורחוקים מן ההפסד^מ כאמור
 באורך בדברי המקובלים, וכנגד בחינה זו אמר

אור בדיר

שמאלית. (ב) כלומר שעשוע ותענוג גדול. (ג) שמונות הללו עשיתי באמצעות קנייני עולם הזה אשר כבר נתתה
 לי. (ד) לזה אמר חלקך בנינו. (ה) שכוונתו על הקב"ה. (ו) כמו שמוצא הדבר בפרשת אמור בפסוק ונתן כהן,
 שהנפש ממוזע בין הגוף ורוח, והרוח ממוזע בין הנפש והשמה, שכל זה לא יוכלו עמוד, ואם כן הם ציחו ומשכנו. (ז) פי'
 בעשות המלוא באים אליו, ובעשות ח"ו דבר לא טוב בורחים ממנו.

76

פרשת בחוקותי

מאמר א

מתיקות התורה

עמילות בתורה מתוך הרגשת מתיקותה

ד כתיב (ויקרא כו, ג-ד) אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו' ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פריה, ונודע מאמר חז"ל שהובא ברש"י, אם בחוקותי תלכו יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו וגו', הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה.

ומן הראוי להתבונן, כיצד וכמה יוכל אדם להגיע לדרגה נשגבה זו של עמילות בתורה, הרי המדרש תנחומא (פרשת נח) מתאר את התורה שבעל פה בזה"ל: והיא עזה כמות וקשה כשאול קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקב"ה בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו וכו' עיי"ש, וא"כ כיצד יוכל אדם בשר ודם קרוץ מחומר להתעלות כל כך, להשליך עצמו מנגד ולהתייגע יומם ולילה בתורה שבע"פ שהיא עזה כמות וקשה כשאול קנאתה.

אמנם סוד הדבר הוא, דכתיב (במדבר כג, כא) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל וגו', ולכאורה צ"ב הרי הכלל ישראל צריכים להיות עמלים בתורה, א"כ מה הכוונה שלא ראה עמל בישראל, אך הכוונה היא כמו שביאר שם באור החיים הקדוש כי נתכוון לומר שהצדיקים הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה, אינם מרגישים שיש להם עמל, על דרך

אמרו (תהלים עג, טז) עמל הוא בעיני, אלא אדרבה כאדם המרויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב השקם בתורה, והיינו שאף שבאמת צריכים לעמול בתורה, הצדיקים כשעמלים בתורה מוצאים את מתיקותה עד שמתוך כך אינם מרגישים שהם עמלים בה, וזהו הכוונה שלא ראה עמל בישראל.

וכדברים האלה כתב האור החיים הקדוש (דברים כו, ה) על הפסוק (שם, יא) ושמחת בכל הטוב וז"ל: ירמוז במאמר בכל הטוב אל התורה, כאומרם ז"ל (ברכות ה.) ואין טוב אלא תורה, שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם, עכדה"ק.

הנאה מדברי תורה

ויסוד זה כבר יסד הגה"ק האבני נור זצ"ל בהקדמתו המפורסמת לספר אגלי טל, אשר עיקר אופן העמילות בתורה צריך להיות דוקא באופן שמרגיש את מתיקות עריבות נעימות התורה"ק, וז"ל: ומדי דברי זכור אזכור מה ששמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תורתנו הקדושה ואמרו כי הלומד ומחדש חידושים ושמח ומתענג בלימודו, אין זה לימוד התורה כ"כ לשמה כמו אם היה לומד בפשיטות שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצוה, אבל הלומד ומתענג בלימודו הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו. ובאמת זה טעות מפורסם, ואדרבה כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה להיות שש ושמח ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נבלעין בדמו, ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה, עכ"ל.

וכתב לבאר שם עוד בהמשך דבריו, שיהיה מזה נפקא מינה להלכה, לענין הא דקיי"ל (ר"ה כח.) מצוות לאו ליהנות ניתנו, דאיתא בגמ' (שם) אמר רבא המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה, כי עשיית המצוה לא נחשבת לקבלת הנאה אחר דמצוות לאו ליהנות ניתנו, והקשה הט"ז (יו"ד ס"י רכא ס"ק מג) א"כ מדוע איתא בשו"ע (שם, יא) שאם אסר ספרו על חבירו אסור לנאסר ללמוד בו, למה לא אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו ויהיה מותר לו להשתמש בספר, וכתב הט"ז בזה"ל:

ודאי לא קשה מטעם דבודאי לא דמיא האי וכן הדברים מכ"ה ספרים) ו [במודר הנאה] קושיא היא, דל תלויה במעשה, עושה אותה לז לימוד, שהוא ו האמת ולהתענג (ט) פיקודי ה'

ובנביאים ובכת למימר במצות ו במה שמשיג ומ אסור לקרות בו

ומכיון שנפ בו מוכח כדברי ושמח ונהנה ונ ליהנות ניתנו, מ שייך לומר גם להשתמש בספר

ונראה כי ע לברכת התורה) תורה יברך ברכ שהתורה היא חז אינו מברך עלי שמאחר שאינו נ

ודאי לא קשה מידי מההיא דסעיף י"א שאסור ללמוד בספר הנאסר עליו מטעם דבודאי התורה משמחת לב, שהרי אסור ללמוד בימי אבלות, א"כ לא דמיא האי מצוה לשאר מצוות דאמרינן לאו ליהנות ניתנו וכו' עכ"ל, וכן הדברים מפורשים בחידושי רבינו אברהם מן ההר על מס' נדרים (מח. ד"ה ספרים) וז"ל: ואיכא מאן דמקשה והיאך נאסרים לקרות בספרים [במורד הנאה מחבירו], והלא מצוה היא ומצוות לאו ליהנות ניתנו, ולא קושיא היא, דלא שייך טעמא דמצוות לאו ליהנות ניתנו אלא במצוה שהיא תלויה במעשה, שכשאדם עושה אותה אינו מתכוין לדבר הנאה, שאינו עושה אותה להנאת גופו אלא לעשות מה שנצטוה מאת השם, אבל מצות לימוד, שהוא ענין ציור הלב וידיעת האמת, עיקר הציווי הוא כדי לצייר האמת ולהתענג וליהנות במדע לשמח לבבו ושכלו, כדכתיב (תהלים יט, ט) פיקודי ה' ישרים משמחי לב, ומשום הכי אבל אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים, מפני שהם משמחים לבו על כרחו. הלכך לא שייך למימר במצות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצותו היא ההנאה והתענוג במה שמשגי ומבין בלימודו, הלכך כשהדיר זה את זה או הדיר זה את זה אסור לקרות בספר האוסר, שהרי על כרחו מגעת לו הנאה ממנו, עכ"ל.

ומכיון שנפסק להלכה שאם אסר ספרו על חבירו אסור לנאסר ללמוד בו מוכח כדברי האבני נזר שזה היא עיקר מצות לימוד התורה להיות שש ושמח ונהנה ומתענג בלימודו, שעל כן לא שייך לומר בזה מצוות לאו ליהנות ניתנו, משא"כ לדעת הטועים שאסור להתענג מהלימוד, שפיר היה שייך לומר גם בזה מצוות לאו ליהנות ניתנו והיה ראוי להיות מותר להשתמש בספרו של חבירו ללמוד בו.

ביאור הלבוש בכרכת התורה

ונראה כי עפ"י דברי האגלי טל הנ"ל, יומתקו דברי הלבוש בכיבודו לכרכת התורה (סי' מז ס"ק א) וז"ל קודם שיתחיל ללמוד או לומר דברי תורה יברך ברכת התורה, ומאוד מאוד צריך האדם ליזהר בה להראות שהתורה היא חשובה בעיניו ונהנה ממנה כמו שמברך על כל הנאותיו, ואם אינו מברך עליה אינו זוכה לבן תלמיד חכם, שזה עונשו מדה במדה, שמאחר שאינו מברך עליה מורה שאין קורא בה לשמה ואינו משמח עמה

ולא נהנה בה, אלא היא בעיניו כאומנות בעלמא, לפיכך אינו זוכה לשלשלת הנמשך לעוסק בה לשמה דכתיב (ישעיה נט, כא) לא ימושו מפיו וגו'. ואסמכוה אקרא דירמיה שאמר (ט, יא) מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ, וכתיב בתריה ויאמר ה' על עזבם את תורת יגו' ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה, ואמרו חז"ל (גדרים פא.) דבר זה נשאל וכו' עד שפירשו הקב"ה בעצמו שנאמר ויאמר ה' על עזבם את תורת יגו', וסיים ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה לומר שלא היו מברכין על התורה תחלה, ונראה שפירשו הלכו מלשון טיול ושעשוע כמו והתהלכתי בתוכם (ויקרא כו, יב) והתהלכתי בתוכם, כלומר שלא חשבו לימודה לטיול והנאה רק לאומנות ושלא לשמה וכו' עכ"ל.

הרי שהלבוש מגדיר את ברכת התורה כברכת הנהנין, כי ההנאה מן הלימוד היא עיקר גדול בהלימוד, וזהו כמו שביאר האגלי טל שזהו עיקר הלימוד להיות שש ושמה ומתענג הימנו, (עי' קהלות יעקב ברכות סי' כד בענין זה).

ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם

וענין זה שהתורה היא מתוקה עד מאוד ויכולים ליהנות ממנה מצינו בספ"ק תולדות יעקב יוסף להרה"ק רבי יעקב יוסף הכהן מפולנאה זצ"ל (פרשת בא, עמ' מז), על הכתוב (שמות טו, כב-כג) וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים, ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה, הענין בזה כי מאחר שהלכו שלשה ימים בלא מים בלא תורה, לכך שוב לא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם, כמו שכתב הרמב"ם (דעות ב, א) כמו שיש חולי הגוף שאז טעם המתוק נדמה לו למר, כך יש חולי הנפש אשר נדמה להם מתיקות התורה והעבודה למרה וכו' יעו"ש.

ומבואר שבאמת התורה מתוקה מדבש ונופת צופים, אלא שהאדם, כל זמן שאינו עוסק בתורה, הריהו כחולה, שטועם המתוק למר, ונדמה בעיניו שהתורה היא אך עמל ויגיעה וקשה כשאל קנאתה, וזהו שלא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם, כי מאחר שלא עסקו בתורה הם עצמם נעשו מרים ונדמה להם מתיקות התורה למרה ומרירות, אבל כאשר האדם עוסק

בתורה כראוי, אז בעיניו כל כסף וזו הקדושה.

ביאור

ובספ"ק דגל הביא דברי התולד שאמר א"ז [הוא מפני מה הרבה י היינו שלא ברכו ב בבוקר והוא פלא, שאמר הוא ז"ל כי המרים, וצריך להו וערבים, וזהו ברכו היא המצוה היחיד אינו מוכשר ללימו מתפללין והערב נ מצוות אמרינן מצו היא עיקר המצוה

וזהו ענין מה שנאמר בשיר השיר מהותה האמיתי שי

וכן אמר הכתו מדבש ונופת צופינ ואנונו שליט"א (ע שהקשה מה מלמד תורה, אלא שדבש

בתורה כראוי, אז נעשה מוכשר להרגיש מתיקות התורה עד שלא יחשבו בעיניו כל כסף וזהב ותענוגים שבעולם למאומה נגד תענוג ומתיקות התורה הקדושה.

ביאור הדגל מחנה אפרים בענין ברכת התורה

ובספה"ק דגל מחנה אפרים להרה"ק רבי משה חיים אפרים זצוק"ל הביא דברי התולדות והוסיף עוד נופך משלו, וז"ל: ועל פי זה תבין מה שאמר א"י [הוא הבעש"ט הקדוש] זללה"ה על מאמר חז"ל (נדרים פא.) מפני מה חרבה ירושלים על שלא ברכו בתורה תחילה, ואמר הוא ז"ל היינו שלא ברכו ברכת והערב נא שהוא ברכה ראשונה שמכרכין על התורה בבוקר והוא פלא, ועל ידי הנ"ל הוא מובן כי צריך להתפלל על זה, כמו שאמר הוא ז"ל כי התורה הוא סוד אדם שלם ויש בה מים מתוקים ומים המרים, וצריך להתפלל ולבקש זה מאת ה' שיטעום בתורתו המים מתוקים וערבים, וזהו ברכת והערב נא וכו' עכ"ל, ר"ל שלכן מצות תלמוד תורה היא המצוה היחידה שמתפללין עליה 'והערב נא', כי בהתוה"ק אם האדם אינו מוכשר ללימוד לא ירגיש בה הנאה, ואדרבה ירגיש בה מרירות, לכן מתפללין והערב נא, שנזכה ליהנות מן התורה. וזהו כמו שנתבאר, שבשאר מצוות אמרינן מצוות לאו ליהנות נתנו, משא"כ בתלמוד תורה שהנאתה היא עיקר המצוה צריכים ליהנות הימנה, ועל כן מבקשים והערב נא.

התורה נמשלה לדבש וחלב

← וזהו ענין מה שנמשלה התורה לדברים מתוקים כמו דבש וחלב, כמו שנאמר בשיר השירים (ד, יא) דבש וחלב תחת לשונך, להורות כי זו היא מהותה האמיתי של התורה, מה שהיא מתוקה ועריבה כמו דבש וחלב.

וכן אמר הכתוב בתהלים (יט, יא) הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים, וכתב בספר אוצר מפרשי תהלים להרה"ג ר' שמעון ואנונו שליט"א (עמ' 460) בשם הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד שהקשה מה מלמדנו משל הדבש, איזה דמיון יש פה בין הדבש לדברי תורה, אלא שדבש זה אינו אלא מעין דוגמא של מעלה, הדבש שהוא שיא

המתיקות בעולם הזה מלמדנו שמץ של מושג מה מתיקות מופלגה יש בעולם הבא, מתיקות רוחנית עילאה, שאין בכח אנושי לעמוד כאן על עריבותה, כלפי מתיקות זו הכתוב מתכוון בקילוסין של תורה ומתוקים מדבש ונופת צופים, דברי תורה מתוקים אפילו יותר ממתיקות של עלמא דקשוט שהדבש רומז על קיומה, עכ"ד.

ובזה יובן מה שכתב בספר כל בו (סי' נב) בזה"ל: נהגו לאכול דבש וחלב בחג השבועות מפני התורה שנמשלה לדבש וחלב כמו שכתוב דבש וחלב תחת לשונך, (וראה בספר פרדס אליעזר, שבועות עמ' שעט, שהעיר שטעם זה הוא הקדום ביותר למנהג אכילת מאכלי חלב בשבועות), היינו כי ביום של קבלת התורה צריכים להשריש בקרבנו יסוד זה, שאת התורה צריכים ללמד באופן של הנאה ומתיקות.

הוראה למרביצי תורה ומלמדי תינוקות

ויש להוסיף, כי דברים אלו אם כי המה אמורים לכל אחד ואחד בלימודו הפרטי, שצריך להרגיש נעימות עריכת התורה הקדושה, על אחת כמה וכמה שהם אמורים בנוגע למרביצי התורה ומלמדי התינוקות, שבודאי לא יוכלו להנחיל לדורות הבאים את קנין התורה, אלא מתוך רגשי אהבה ונעימות של התורה.

ודבר זה העירו לנו חז"ל במדרש (שיר השירים רבה ד, יא) רבי יוסי אומר כל מי שאומר דברי תורה ברבים ואינן ערבין על שומעיהן כדבש זה שבא מצוף נוח לו שלא אמרן, רבנן אמרי כל מי שאומר דברי תורה ברבים ואינן ערבין על שומעיהן כדבש וחלב המעורבין זה בזה נוח לו שלא אמרן ע"כ, הרי שחידשו לנו שיש תנאי בלימוד תורה לאחרים, שצריכים שהמלמד ילמד התורה באופן של עריבות ומתיקות, שיהיו הדברים ערבים להתלמיד. וזה לימוד גדול למלמדי תורה שצריכים להעביר השיעור באופן שמתאים וערב לתלמידים, ואין המלמד יכול לומר שהוא נותן השיעור רק בסגנון פלוני או בדרך פלוני, אלא צריך לשער בדעתו כפי יכלתו לידע באיזה סגנון יערב הדברים על שומעם, ולפעמים צורה שהיתה עריבה בדור אחד אינה עריבה בדור שאחריו, כענין שהביא בספר כמוצא שלל רב (במדבר עמ' קלא) על הפסוק (במדבר י, ב) עשה לך שתי

חצוצרות
בהם ולא
אברהם ע
בדרך רמ
המחנות,
ללכת הל
ואף שהכ
טובים כו
לימוד תו
על שומע

אולם
להיות מו
ונראו
אדם תורו
חפצו, ופי
שאם ישנו

וראיו
הי"ד שהי
התלמידים
חפץ, וכו
להשמיענו
ומזה ראיו
הלומד וכ
עיי"ש, וכ
לעצמו שי
לבו חפץ
האגלי טל

חצוצרות כסף, ופירש"י עשה לך - משלך, עשה לך - אתה עושה ומשתמש בהם ולא אחר, וביאר הרה"ג ר' אברהם ווינפעלד זצ"ל בעל שו"ת לב אברהם שאפילו יהושע לא השתמש בחצוצרות שעשה משה, ומכאן למדנו בדרך רמז כי הכלים שבהם משתמשים כדי להקהיל את העם ולמסע את המחנות, כלומר ללכדם סביב המנהיג, להקהילם ולהביאם לידי תנועה ללכת הלאה ולעלות בדרך התורה והיראה, כלים אלו משתנים מדור לדור, ואף שהמטרה נשארת תמיד אחת, אבל הדרך משתנה, האמצעים שהיו טובים בדור קדום יכולים להיות פסולים בדור הבא עכ"ד, וכן הוא לענין לימוד תורה לאחרים, שצריך שהמלמד יעביר את הדברים באופן שערבים על שומעיהן ובוזה לפעמים יש שינוי מדור לדור.

לימוד במקום שליבו חפץ

אולם, עדיין דבר זה עצמו צריך תלמוד, איך מתעלים למדריגה זו, להיות מרגישים את עריכות ונעימות התורה להתענג בלימודה.

ונראה שהוא על פי מה דאיתא בגמ' (ע"ז יט.) אמר רבא לעולם ילמד אדם תורה במקום שלבו חפץ שנאמר (תהלים א, ב) כי אם כתורת ה' חפצו, ופירש רש"י ז"ל לא ישנה לו רבו אלא מסכת שהוא מבקש הימנו, שאם ישנה לו מסכת אחרת אין מתקיימת, לפי שלבו על תאותו.

וראיתי בשו"ת ארץ צבי (סי' צב) להגאון רבי אריה צבי פראמער זצ"ל הי"ד שהקשה למה פירש רש"י דקאי על הרב שלא ישנה ממה שרוצים התלמידים, והרי בפשוטו קאי על האדם עצמו שצריך ללמוד במקום שלבו חפץ, וכתב לבאר דכוונת רש"י ז"ל פשוטה, דלאדם עצמו למה לי להשמיענו זה, בלא"ה ילמד במקום שלבו חפץ, דלמה יעשה היפך רצונו. ומזה ראינו גדולה למ"ש באגלי טל (הנ"ל) יש טועין מדרך השכל וכו' כי הלומד ומתענג מלימודו לא חשיב כ"כ לשמה וכו' וזה טעות מפורסם עיי"ש, ומרש"י הנ"ל ראינו לזה, דאל"כ שפיר איצטריך קרא גם ללומד לעצמו שילמוד במקום שלבו חפץ, דס"ד דנכון יותר ללמוד במקום שאין לבו חפץ כדי שלא יתענג בלימוד כ"כ ויחשב לשמה, אלא על כרחך כדברי האגלי טל, עכ"ד.

וראה עוד בספר אמרי ברוך (ח"א עמ' קכז) מה שהבאנו בשם הראי"ה קוק זצ"ל בספרו אורות התורה שאדם צריך לעסוק בתורה באותו המקצוע שבתורה המתאים לתכונת נפשו, וע"י כך יתענג בלימודו וישאר הלימוד מושרש בקרבו.

וגם בנוסף לזה העצה ללמוד מתוך הבנה, שעל ידי לימוד כזה מתענג האדם בלימודו והתורה שלומד נשארת חקוקה בתוכו, וכמו ששמעתי מהרה"ג ר' צבי טננבוים זצ"ל רב ואב"ד טשעלסי שרכו הגאון רבי ברוך בער לייבאוויץ זצ"ל עידר תמיד את התלמידים ללמוד לאט ובהבנה, באמרו כי בדרך זו יהיה להם תענוג רוחני בלימודם וע"י כך יתמידו בלימודם לאורך ימים ושנים ארוכים. L

התורה נקראת שירה

וביטוד זה, שעיקר לימוד התורה היא התענוג, שע"י נכנסת התורה לתוך תוכו של האדם ונעשית חלק ממנו, יחבאר ענין מה שמצינו שהתורה נקראת שירה, כדכתיב (דברים לא, יט) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, שהוא המקור לחיוב כתיבת ספר תורה, נואף שלפי פשוטו הכוונה לשירת האזינו (עיי' בספר החינוך (מצוה תרי"ג) כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זאת), כבר העיר הנצי"ב בקדמת העמק (הקדמה לפירוש העמק שאלה על השאלות) דאיתא בגמ' (ע"ז ג:) אמר ריש לקיש כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום שנאמר (תהלים מב, ט) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי, מה טעם יומם יצוה ה' חסדו משום דבלילה שירה עמי, ובפשטות דהאי קרא פי' שירה עמי שאומר שירות ותשבחות בלילה עד שמישיג אהבת ה', אולם בא ר"ל ודרש דהכוונה לשירה של תורה, כדאיתא בגמ' (נדריים לח.) בהא דכתיב (דברים שם) למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל דקאי על כל התורה עיי"ש], והדבר צריך ביאור, מדוע נקראת התורה שירה.

וביאר הרב מפוניבז' זצ"ל כי הנה איתא בגמרא (מגילה ג.) שהמלאך שבא ליהושע בלילה וחרבו שלופה בידו (יהושע ה, יג) הוכיח את הכלל ישראל על ביטול קרבן התמיד וביטול תורה בעת המלחמה, שאל אותו יהושע על איזה מהן באת עכשיו, על ביטול תורה או על ביטול התמיד,

ענהו המלאך (שם),
דהיינו חטא ביטול
אמש וד"ה עתה) ו
האם באת להוכיח
לנו, אם לצרינו
עתה באתי, פי' ד
השירה הזאת. ויש
אותו יהושע אם ב
וכשהמלאך ענהו
כתבו לכם את הש

אלא - ביאר:
רבי שמואל רוזובס
באזכרה לזכרו של
בתורה, האחת תו
הזאת, וענין הבח
בישראל. ההרגשי
התורה, והאדם צר
במיתרים ובנימים:
בתורה, ועתה כתב
עתה באתי על ת'
כלומר אמנם מצד
כשלעצמה, אפשר
במלחמה כל היום
וחרבו שלופה בידו
שום הגבלות ואין
שירת התורה היו
כל כולו של האדם.
והמצבים הקשים ב
את השירה הזאת.
בתוך העמק, אר"י
גרידא אלא לינה ב

יִמְהַיְפוּ דְדִידְךָ אַחְתִּי כִלְהָ מַה־טָבוּ
דְדִידְךָ מִיּוֹן וְרִיחַ שְׁמָנֶיךָ מִכָּל־בְּשָׂמִים:
76 יֵאָנֶפֶת תְּטַפְּנָה שְׂפָתוֹתֶיךָ כִּלְהָ דְבִשׁ וְחָלָב

וּזְמֵר דִּי בִינְךָ, דִּי הוּא
צְדִיקָא כְּחַד מִן רַבְנֵי
סְנֵה־דְרִין, וּכְחַד מִן
מַלְכֵיא דְבֵית יְהוּדָה
דְּהוֹת יְהוּבָא כְּלִילָא

אֶל־בְּנֵי: יֵב וְנִשְׁדָּה
רַמְתַּנְסָפֶן לְגוֹבְרִין צְנִיעִין
פְּנֵי צְנִיעֵא, וּכְנֵתָא
הַעֲדָה, דְּלִית רְשׁוֹ לְגַבְר
לְמַעַל לְגוֹה, אֱלֹהִין צְדִי
טְמִירִין וְנִגְזִין בְּאַנְפְּלִין, וְנִ
לְאַנְפְּעָה רִישֵׁי נְהַרִין, וְאִ

דְּמִלְכוּתָא עַל צִוְרֵיהּ: יִכְמָה שְׁפִירָן עַלִּי חֲבַתֶּיךָ אַחְתִּי כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל דְּמִתִּילָא לְנַפְשִׁי
דְּהֵיא צְנִיעֵא, כְּמָה טָבֵן עַלִּי חֲבַתֶּיךָ יְחִיד מִשְׁבְּעִין אֹמִיָּא, וְשׁוֹם טָב דְּצְדִיקֶיךָ נְדִיף מִכָּל
בוֹסְמָנִין: יֵאָנֶפֶת דְּמַצְלִין כְּהֵנֵיא פְּעוֹרְתָא דְקוֹדֶשָׁא זְלָחֵן סְפוֹתְהוֹן יַעֲרַת דּוֹבֶשָׁא, וְלִישְׁנֶיךָ
נְנִפִי צְנִיעֵא כְּמַלְלוֹתֶיךָ שִׁירִין וְתוֹשְׁבָתָן מְתִיקִין כְּחָלָב וְדְבִשׁ, וְרִיחַ לְבוֹשֵׁי כְּהֵנֵיךָ כְּרִיחַ
רִשׁ"י

שְׂפָתֵי חֲכָם
הוּא כְּחוֹם הַיּוֹם דְּגָבֵי אֲבָרְהָם, א
מִכְּפִיא-רַאיה מֵהַפְּסוּקִים שְׂכָל
הַיּוֹם, אֲבָל לְעִיל אֵין צְרִיךְ
מִפְּשׁוּטוֹ, כִּךְ נִרְאֵה לְפִי נוֹסַח
בְּסִפְרִים מְדוּקִיקִים שְׁלָא כְּתִיב ב'
הוּא-הַנוֹסַח שֶׁם, עַד שִׁפּוּחַ הַיּוֹכ
וְנָסוּ הַצִּלְלִים הוּא עַת שֶׁרָב ו:
וְאֵת עֵרִיבָה עָלֶי, וּמְשִׁיפּוּחַ הַיּוֹם

סְהַרְאִית לִי שֶׁס חִינֵה יִפֵּה הוּא צְעִינִי, גִּלְגַּל, שִׁלְהָ,
נוֹב, וּגְבֻעוֹן, וְצִת עוֹלָמִים. הוּא שִׁסְד הַצְּבִיל מְנוּחָה
וְשֶׁאֵר וַיעוּדִים, מְנוּחָה זוּ יְרוּשָׁלַם, וְשֶׁאֵר וַיעוּדִים,
מִקּוֹם שְׁתוּעוּדָה שֶׁס חִינֵה לְיִשְׂרָאֵל: וְרִיחַ שְׁמֹנֶיךָ.
שֶׁס טוֹב: (יֵא) נִפְתָּ. מִמּוֹק: תְּטַפְּנָה שְׂפָתוֹתֶיךָ.
טַעֲמֵי תוֹרָה:

מצודת ציון

(י) מה יפו. מלת מה יורה על הפלגת הדבר. כמו מה
רב טובך (מל"ג לא ט): דודיך. אהבתך וחבתך: (יא) נופת.
ענין הזלה והתכה. כמו נופת צופים (ס"ג י"ט), ותחסר
מלת צופים והוא מוכן מעצמו שרוצה לומר כהולת חלות
הדבש: תטפנה. תרד טיפין:

מצודת צי
שלמותיך. בגדיך: (יב) נעול. טג
י: (יג) גל. מעין. כמו גולות

התלויות בכבודים, כמצות ציצית
אח כגן הנעול שאין מי יוכל
את נעול כמעין הנעול, כי לא
במלות שו

יפים הראות חיבתך אלי את אחותי כלה, מה מאוד היו טובים יותר ממשתה היין וריח השמן שאתה סך מהם,
הוא ריח ערב מריח כל בשמים. והנמשל הוא לומר האמונה שאתה מאמין בי ופרסום קדושת שמי הבא על
יך, הגון בעיני ומקובל לפני: (יא) נפת תטופנה. אמרי שפתוך מתוקים וערבים כאילו מטיפים הזלת צופים.
וכאילו תחת לשונך דבש וחלב ויזלו מפִּיךָ. והוא כפל ענין במלות שונות. והנמשל הוא על עסק למוד חכמת
התורה:

ספורנו

ראוי שתתעסקו גם אחר החורבן בתורה ובמצות. כי אמנם
דבש וחלב תחת לשונך. כי קרוב אליך הדבר מאד
כפיך, ותחת לשונך דבש וחלב העינין והמעשה ללמוד
וללמד:

ספורנו
ורוח שלמותיך. במדות: כריח
ואדם: (יב) גן נעול אחותי כלה. ד
תלוייה במקדש, כי אמנם בימי דו
מקום המקדש: גן נעול. הר הב
המזבח, ומכל מקום

מדרשי חז"ל

(י) וריח שמניך. מה שמן זה חלק על ידי שאתה מפטמו
אתה מריח בו כמה ריחות, כך הפסוק הזה אתה דורשו
ומוצא בו כמה טעמים. (שהש"ר).
(יא) תטופנה. א"ר חלבו: כשם שעמדו לישראל ששים
רבוא של נביאים כך עמדו להם ששים רבוא של
נביאות, ובא שלמה ופרסמן נופת תטופנה וגו'. (שם).
שפתותיך כלה. מה כלה זו מתקשטת בכ"ד קשוטין
ואם חיסר אחד מהן אינה כלום, כך ת"ח צריך שיהיה
רגיל בכ"ד ספרים ואם חיסר אחד מהם אינו כלום. ומה
כלה זו צנועה כך ת"ח צריך שיהא צנוע, ומה כלה זו
יושבת בפוריא ואומרת ראו שאני טהורה, כך ת"ח צריך
שלא יהיה בו דבר של דופי. (שם).

תחת לשונך. אמרו ליה סבי
לגמר לן מר במעשה מרכבה, א"י
תחת לשונך, דברים המתוקים.
לשונך. (הגיגה)
ורוח שלמותיך וגו'. שאל ר' א
שמעון ב"ר יוסי, [כתיב שמלתך]
ארבעים שנה] וכי לא היו עושי
אמר ליה, מתגעגעין היו בעשב
בנאות דשא ירביצני, והיה ריחן
טופף, ובא שלמה ופירש וריח של
(ג) גן נעול וגו'. גן נעול אלו
הבעולות, מעין חתום אל

